

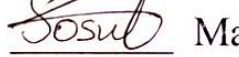
Хмельницький національний університет
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра слов'янської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ПОЛЬСЬКА МОВА В КОМУНІКАЦІЇ ЛЬВІВСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

Рівень вищої освіти	магістр
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	035.033 Філологія. Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська
Освітня програма	Філологія. Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська

КвР ФППм.024066.01.11.00

Здобувачки 2 курсу групи ФППмз-24-1 Магдалени СОСУЛЬСЬКОЇ

Керівник: канд. пед. наук, доцент

Неля ПОДЛЕВСЬКА

До захисту допускаю:

Завідувач кафедри
слов'янської філології

Наталія ТОРЧИНСЬКА

16.02.25

Дата

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	гуманітарно-педагогічний
Кафедра	слов'янської філології
Рівень вищої освіти	магістр
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	Філологія. Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська
Освітня програма	Філологія. Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри слов'янської філології

 Наталія ТОРЧИНСЬКА

15 жовтня 2024 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ Сосульської Магдалени Ришардівни

1. Тема роботи «Польська мова в комунікації львівської інтелігенції».

Керівник роботи – Подлевська Неля Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент.

Затверджено наказом ректора університету № 65 від 25 серпня 2025 року.

2. Термін подання студентом завершеної роботи – грудень 2025 року.

3. Вихідні дані до роботи. Актуальність дослідження об'єктом дослідження є польська мова як засіб комунікації львівської інтелігенції. Предметом дослідження є мовні особливості польського мовлення львівської інтелігенції, зокрема лексичні, стилістичні та соціолінгвістичні характеристики. Матеріалом дослідження слугують усні та письмові тексти представників львівської інтелігенції, а також публіцистичні й медійні джерела, у яких відображено функціонування польської мови у львівському середовищі. У роботі застосовано описовий, соціолінгвістичний та елементи порівняльного аналізу. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю всебічного вивчення мовної ситуації у багатокультурному просторі Львова, де польська мова й надалі відіграє помітну роль у комунікації інтелігенції. Особливий інтерес становить функціонування польської мови в умовах активного українсько-польського мовного контакту, що впливає на мовні норми, лексику та стилі мовлення. Дослідження польської мови львівської інтелігенції є важливим для розуміння сучасних соціолінгвістичних процесів, збереження культурної спадщини та розвитку міжкультурного діалогу між українським і польським середовищем.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити).

– дослідити стан польської мови у Львові та Південно-східних Кресах;

- охарактеризувати лінгвістичні особливості польської мови представників трьох поколінь львівської інтелігенції;
- з'ясувати українсько-польські взаємовпливи на мовлення представників трьох поколінь львівської інтелігенції;
- оцінити перспективи розвитку польської мови у Львові.

5. Графічного матеріалу немає.

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

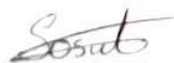
Розділ	ПРИЗВИЩЕ, ім'я та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання отримав
	немає		

7. Дата видачі завдання – 15 жовтня 2024 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва розділу кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітка
1	Обрання теми кваліфікаційної роботи	вересень 2024 року	
2	Опрацювання наукової літератури з теми дослідження	вересень 2024 року	
3	Збирання матеріалу, його первинна наукова інтерпретація	вересень- листопад 2024 року	
4	Написання першого розділу кваліфікаційної роботи	грудень 2024 – квітень 2025 року	
5	Апробування результатів дослідження шляхом здійснення публікації у збірниках наукових праць та участі у конференціях	січень-листопад 2025 року	
6	Написання другого розділу кваліфікаційної роботи	квітень-вересень 2025 року	
7	Написання третього розділу кваліфікаційної роботи	вересень- листопад 2025 року	
8	Попередній захист кваліфікаційної роботи	листопад 2025 року	
9	Остаточне завершення кваліфікаційної роботи	грудень 2025 року	
10	Подача кваліфікаційної роботи на кафедру	грудень 2025 року	

Здобувач

Магдалена СОСУЛЬСЬКА

Керівник кваліфікаційної роботи

Неля ПОДЛЕВСЬКА

Анотація

Тема роботи «Польська мова в комунікації львівської інтелігенції»

Автор – Магдалена Сосульська

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент **Неля Подлевська**

Обсяг кваліфікаційної роботи – 76 сторінок, із них 73 сторінки основного тексту.

Робота містить 2 таблиці, 87 джерела посилання.

Ключові слова: польська мова, львівська інтелігенція, мовна комунікація, двомовність, мовний контакт, соціолінгвістика, культурна ідентичність, мовна інтерференція.

У роботі досліджується функціонування польської мови у комунікативному просторі львівської інтелігенції як важливого соціокультурного та мовного явища. Львів упродовж тривалого історичного періоду був багатонаціональним і багатомовним містом, у якому польська мова відігравала значну роль у формуванні інтелектуального, культурного та освітнього середовища. У сучасних умовах польська мова зберігає свою присутність у мовній практиці представників львівської інтелігенції, зазнаючи водночас впливу української та інших мов, що зумовлює специфічні мовні трансформації.

Метою дослідження є комплексний аналіз особливостей використання польської мови в усній та писемній комунікації львівської інтелігенції, а також визначення її лексико-семантичних, стилістичних і соціолінгвістичних характеристик. У роботі розглянуто основні сфери функціонування польської мови (побутова, професійна, культурна, освітня), проаналізовано вплив мовного контакту з українською мовою, зокрема явища інтерференції, двомовності та кодового перемикування.

Особливу увагу приділено мовній свідомості інтелігенції, ролі польської мови у збереженні культурної ідентичності, а також її символічному значенню в сучасному львівському соціокультурному просторі. Дослідження демонструє, що польська мова в комунікації львівської інтелігенції виконує не лише комунікативну, а й культурно-ідентифікаційну функцію, залишаючись важливим елементом історичної пам'яті та міжкультурного діалогу.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих результатів у подальших соціолінгвістичних дослідженнях, у викладанні польської мови, а також у міжкультурній комунікації між українською та польською спільнотами.

Автор Сосульська

ЗМІСТ

Вступ.....	2
1. Функціонування польської мови у Львові та Південно-східних Кресах серед представників трьох поколінь львівської інтелігенції.....	8
1.1. Фонетика.....	11
1.2. Флективні особливості.....	14
1.3. Словотворення.....	17
1.4. Лексика і фразеологія.....	18
2. Українсько-польські взаємовпливи на мовлення представників трьох поколінь львівської інтелігенції.....	26
2.1. Фонетичні риси.....	31
2.2. Флексійні риси.....	31
2.3. Синтаксичні риси.....	32
2.4. Риси словотвірної системи.....	32
2.5. Лексичні та фразеологічні риси.....	33
3. Основні групи польської лексики, зафіксованої в мовленні львівської інтелігенції	35
3.1. Теоретичні засади класифікації.....	36
3.2. Тематична класифікація лексики.....	37
3.3. Тематична класифікація фразеології.....	63
Висновки.....	66
Перелік джерел посилання.....	70
Додаток. Фонетично записаний фрагмент інтерв'ю.....	75

ВСТУП

Важко визначити, яким є сучасний стан польської мови у Львові, оскільки польська мова львів'ян досить різноманітна. Сутність цієї різнорідності полягає насамперед у рівні освіти людей та їхній сприйнятливості до впливу інших мов, що співіснують поруч.

Польська мова освіченої польської спільноти Львова також не є однорідною. Її стан визначається індивідуальною схильністю людини до впливу багатьох зовнішніх чинників, які спричиняють неминучі процеси русифікації та українізації мовлення. Окрім цього, такі чинники впливають на різний ступінь реалізації рис, характерних для «кресів» та діалектів.

Мовлення львівської інтелігенції є цікавим явищем, яке формувалося під впливом культурно-історичних, суспільних та мовних контекстів багатонаціонального міста. Воно часто виділяється на тлі загального міського мовного середовища, яке отримало назву «львівський регіолект» або «львівська гвара» (хоча гвара в більш вузькому сенсі часто асоціюється з розмовною, вуличною мовою).

Основні особливості та впливи:

1. Багатомовна основа: львівське мовлення загалом, і інтелігенції зокрема, є результатом взаємодії кількох мовних підсистем:

- наддністрянський говір: діалектна основа, що належить до південно-західного наріччя української мови;
- українська літературна мова: інтелігенція, як носій високої культури, тяжіє до використання норм літературної української мови;
- елементи польської мови: історично значний вплив, особливо помітний у лексиці (наприклад, «вуйко», «мешти», «канапка», «кнайпа», «вар'ят»). У певні періоди мовлення польськомовної інтелігенції було предметом окремих досліджень;
- німецькі та інші запозичення: через тривалі історичні зв'язки (зокрема, австрійський період) у мові збереглися слова з німецькими

коренями (наприклад, «шляк» від нім. *Schlag* – удар, «віц» від нім. *Witz* – жарт, «гальба»).

2. Специфіка інтелігентського мовлення:

- на відміну від «вуличного» батярського жаргону (який також є частиною львівського регіолекту), мовлення інтелігенції, як правило, більш нормативне, стримане і ближче до літературної мови;

- проте навіть у мові інтелігентних кіл можуть зберігатися так звані «галицизми» або «регіоналізми» – слова та звороти, типові для Західної України, що мають польське чи німецьке походження або є діалектними формами. Наприклад, використання «альбо» замість *або*, «нігди» замість *ніколи*, «двірець» замість *вокзал*, «вакації» замість *канікули*;

- у працях дослідників (істориків, мовознавців) зазначається, що на початку ХХ століття Львів не мав свого українського діалекту, бо інтелігентна верства використовувала переважно літературну мову. Це підкреслює, що мовлення інтелігенції було спробою триматися загальноукраїнських норм, але з регіональними вкрапленнями;

- термінологія: регіональне мовлення Львова має багато назв: *львівський діалект*, *львівська говірка*, *львівська твара*, *балак*, але мовлення інтелігенції часто відрізняється від «гвари» як розмовної, вуличної мови. Інтелігенція, особливо післявоєнного покоління, могла послуговуватись і польською мовою (*polksi język*) у спілкуванні.

Мовлення львівської інтелігенції є синтезом наддністрянських діалектних рис, значних запозичень з польської та німецької мов і орієнтації на українську літературну норму. Ця суміш створює особливий, культурно насичений мовний портрет освіченої частини міста.

Таким чином, хоча практичний інтерес до польської мови у Львові високий, академічні дослідження діалектів та мовної історії цього регіону є дуже мізерними і, очевидно, потребують міждисциплінарного та міжнародного підходу у дослідженнях, спираючись на архівні матеріали.

Метою цієї роботи є дослідження – на основі зібраних матеріалів – сучасної ситуації польської мови у користувачів, які походять зі Львова і представляють три різні покоління.

Для досягнення мети поставлено такі **завдання**:

- дослідити стан польської мови у Львові та Південно-східних Кресах;
- охарактеризувати лінгвістичні особливості польської мови представників трьох поколінь львівської інтелігенції;
- з'ясувати українсько-польські взаємовпливи у мовленні представників трьох поколінь львівської інтелігенції;
- оцінити перспективи розвитку польської мови у Львові.

Об'єкт роботи – польська мова у мовленні львівської інтелігенції.

Предметом дослідження є характеристика, історичні особливості, діалектні форми вживання і функціонування польської мови у мовленні львівської інтелігенції.

Значна частина класичних носіїв «кресової» польської та львівської гвари вже не проживає на цих територіях. Це ускладнює проведення сучасних діалектологічних досліджень і вимагає опори на архіви. **Джерельним матеріалом** роботи є зібрані інтерв'ю, а головною точкою відліку – книга Зофії Кужової «Польська мова Львова і південно-східних кресів до 1939 року». Основними інформаторами є поляки та випускники шкіл з польською мовою навчання. Вік співрозмовників різний, адже вони належать до трьох поколінь. Усі постійно проживають у Львові та мають вищу освіту, користуються українською та польською мовами у побуті.

Аналізуючи польську мову львів'ян, слід також урахувувати суспільно-політичну ситуацію Львова. Отже, кожна дитина зазвичай уже в дошкільному віці, принаймні вдома, розмовляє польською, розуміє й уміє користуватися двома співіснуючими мовами завдяки контакту з однолітками, мас-медіа, а також у спілкуванні, магазинах тощо. У ХХ столітті у початкових класах школи – попри навчання у школі з польською мовою викладання – розпочинає вивчення цих мов (до 1990 року – передусім

російської, нині – української). Аналогічно і в університетах: до 1990 р. мовою викладання на території колишнього СРСР була російська, а зараз мовою викладання в Україні є державна мова, тобто українська.

Методи роботи охоплюють описовий метод для систематизації лінгвістичних явищ польської мови, порівняльний метод для зіставлення польської та української лексики, фразеологізмів та ін.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає у комплексному підході до аналізу мовлення львівської інтелігенції в історичному й сучасному аспекті, враховуючи три покоління; з'ясовано фонетичні, лексичні, фразеологічні, синтаксичні особливості мовлення львів'ян; визначено українсько-польські взаємовпливи на розвиток мовлення трьох поколінь; визначено сновні групи польської лексики, зафіксованої в мовленні львівської інтелігенції.

Теоретичне значення роботи полягає у розширенні знань про історичний та сучасний стан мовлення львівської інтелігенції, вплив інших мов на формування мовлення львів'ян.

Практичне значення роботи зумовлене можливістю використання його результатів у викладанні польської мови, історії польської мови, а також у створенні двомовних словників з метою використання в освітньому процесі підготовки майбутніх філологів-полоністів.

Апробація роботи. Окремі положення кваліфікаційної роботи заслуховувалися на:

– III Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Проблеми філології: історія та сучасність» (Хмельницький, 2025 р.), тема доповіді *«Польське мовлення в комунікації львівської інтелігенції»*;

– III Подільських філологічних читаннях (Хмельницький, 2025 р.), тема доповіді *«Лексичні особливості львівської говірки»*;

– Всеукраїнській студенській науково-практичній конференції «Студенська молодь у науці» (Хмельницький, 2025 р.), тема доповіді *«Польська гвара і мультикурність Львова, вплив української, німецької та*

єврейської мови»;

– III Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Славістичні студії в сучасному філологічно-дидактичному просторі» (Хмельницький, 2025 р.), тема доповіді *«Польська інтелігенція Львова: творці та носії унікального мовного коду»;*

– III Міжнародній науково-практичній конференції «Культурно-історичні виміри сучасної славістики» (Кам'янець-Подільський, 2025 р.), тема доповіді *«Діалектизми у комунікації львівської інтелігенції»;*

– Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми лінгвістики і лінгводидактики» (Умань, 2025 р.), тема доповіді *«Вплив польської мови на особливості мовлення львівської інтелігенції»*

та викладено у статті *«Особливості мовлення львівської інтелігенції»*, поданій для друку у збірнику наукових праць «Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика»» (Хмельницький, 2025).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, переліку джерел посилання (87 позицій).

1. ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ У ЛЬВОВІ І ПІВДЕННО-СХІДНИХ КРЕСАХ СЕРЕД ПРЕДСТАВНИКІВ ТРЬОХ ПОКОЛІНЬ ЛЬВІВСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

Лінгвістичні дослідження польської мови у Львові та на території, відомій як Південно-східні Креси (Kresy Południowo-Wschodnie), є складним і багатогранним питанням, оскільки охоплює як історичну лінгвістику, так і сучасну соціолінгвістику, особливо в контексті зміни кордонів та міграційних процесів.

Основні питання для повноцінного дослідження цієї тематики – це:

- **історична лінгвістика:** вивчення історичних пам'яток, документів та літератури, пов'язаних із функціонуванням польської мови на території Галичини;

- **діалектологія:** дослідження міського діалекту Львова – так званого львівської гвари (балаку), який поєднував польські, українські та елементи інших мов. Значна частина цих досліджень має історичний характер, оскільки носії гвари після Другої світової війни переважно переселилися;

- **соціолінгвістика:** вивчення сучасної мовної ситуації, зокрема функціонування польської мови як іноземної/мови національної меншини, а також мовних контактів та інтерференції з українською мовою.

Під «Південно-східними Кресами» (це історичний польський термін) маються на увазі території, які зараз переважно є частиною Західної України. Кресова діалектологія – це основний напрямок. Дослідники вивчають польські діалекти, що сформувалися на цих територіях під впливом української мови. Через історичні обставини (переселення, зміна кордонів), ці діалекти зараз вивчаються переважно через архівні матеріали, довоєнну літературу, а також через польськомовні громади, що залишилися в Україні. Актуальні дослідження зосереджуються на існуванні, змінах та занепаді цих діалектів. Особливо цінним для нашого дослідження є мовні контакти:

вивчення взаємного впливу польської та української мов, особливо в лексиці та фонетиці.

Найвизначнішою працею, яка розглядає історію та особливості польської мови у Львові і південно-східних кресах, є книга Zofii Kurzowej [64], яка була використана у цій роботі як основний орієнтир. Авторка ґрунтовно характеризує історію південних кресів, становище польського населення на цих територіях, а також місцеву лексику та релігійну ситуацію. Далі вона детально розглядає особливості польської мови на кресах, її фонетично-морфологічно-синтаксичну структуру, лексику та фразеологію. Окремо Kurzowa досліджує польську мову Львова, подаючи її в двох аспектах – як культурний діалект та як міську говірку.

У праці «Polszczyzna Lwowa i kresów południowo-wschodnich do 1939 roku» [58] авторка розмірковує над сучасним станом польської мови та потребами її дослідження на території всього вже неіснуючого СРСР.

Темою подальших дискусій [59] є відмінності між культурним діалектом Львова та його міською говіркою. Авторка підкреслює, що «Львів був єдиним містом на південно-східних землях, яке сформувало польську міську говірку» [61].

У статті «O polskich dialektach kresowych» [60] Kurzowa розглядає позицію К. Дејну в «W sprawie tak zwanych dialektów kresowych» [35]. Вона висловлює своє ставлення до погляду Дејну, стверджуючи, що мова мешканців південно-східних кресів є діалектом. Крім того, всупереч його думці, вона вважає доцільним використання термінів «культурний діалект» та «міська говірка». Також, за словами Z. Kurzowej, «кресові діалекти є новою якісною різновидністю польської мови і демонструють тенденцію до ототожнення з загальною польською мовою» [60].

С. Грабець наголошує на необхідності аналізу ступеня мовного впливу східних кресів на літературну польську мову, а опосередковано – і на культурний діалект [46].

Натомість М. Лесів показує адміністративно-територіальний поділ сучасної України, надає точну кількість поляків, що проживають у відповідних областях, а також висвітлює характерну рису львівської вимови – «укання», тобто реалізацію звука *o* як *y* в ненаголошених складах [63]

У праці «W sprawie słownictwa kresowego» [64] той самий автор надає визначення польського лексикону кресів: «Це слова, специфічні для мови поляків, що походять із етнографічно руських земель» [64]. За його словами, поширеність вживання слова серед поляків визначає його належність до польської говірки. У наступній статті Лесів описує ситуацію польської мови на тлі західноукраїнських говірок, підкреслюючи її головний компонент: сильне звуження середніх голосних $o \geq u$, $e \geq i$ | y в ненаголошених складах [65].

Передвоєнною польською мовою Львова займався Вацлав Ґуравські, він є автором словника передвоєнної львівської говірки, до якого включив багато слів, що не входять до книги Z. Kurzowej [44].

Важливою є також праця «Polszczyzna kresó- południowo-schodnich» J. Zaleskiego [87]. Дослідник зазначає, що польська мова південно-східних кресів є «специфічною різновидністю польської мови, сформованою під впливом субстрату та руського астату» [87]. Пізніше він також виділив складники польської мови кресів.

У ХХ столітті польською мовою кресів займався Януш Рігер. Він є редактором книг «Studia nad polszczyzną kresową» [76] та «Język polski dawnych kresów wschodnich» [77], у яких містяться статті різних науковців, що досліджували польську мову кресів. Це дослідження та матеріали, що стосуються, зокрема, польської мови в Україні – авторства Я. Рігера, С. Рудніцького, Х. Стронського, І. Чехоч, Е. Дженгаль, О. Лазаренко та М. Юрковського, а також праця Е. Смулковой про польську мову львівської інтелігенції старшого покоління [77].

Проаналізувавши стан досліджень польської мови Львова та кресів, можна зробити висновок, що мовні дослідження на цих територіях досі дуже

потрібні. Варто показати, який стан польської мови молодого покоління поляків і чи зберігається розмежування між культурним діалектом Львова та міською говіркою, а також як польська мова Львова співвідноситься з загальнонаціональною польською мовою.

1.1. Фонетика

Головною фонетичною особливістю польської мови південних кресів є наголос у слові, який відрізняється від загального польського наголосу силою видиху та положенням наголошеного звука у слові. У польській мові південно-східних кресів різниця сили та довжини наголошеного та ненаголошеного складу — на відміну від загальної польської мови — має свої наслідки: концентрація артикуляційної сили на наголошеному складі спричиняє зміни в артикуляції деяких голосних, що зустрічаються в цих складах. Йдеться про підвищення середніх голосних **e**, **o** до високих **i**, **y**, **u** [59].

Ця особливість вокальної системи польської мови південних кресів проявляється також у мовленні мешканців Львова. Не завжди її можуть позбутися навіть студенти та випускники польської філології, а різні чинники, що визначають обговорювані фонетичні процеси (освіта, ретельність вимови, темп мовлення), впливають насамперед на частоту прояву цієї ознаки в мові поляків, які мешкають у Львові. Це підтверджують інтерв'ю, зібрані для цієї роботи, з представниками сучасної львівської інтелігенції:

Uroziąam sie ve Lvov'e, v rodzinie polskiej, vuchovanka katedry Lvofs'k'ij pod vzglendem rel'igijnym. A pod vzglendem edukac'ij ukończyąam i z'iesiontke i dvuziestom ćfartq...

Bendonc z'eckiem pamientam ten okres jak mn'e mama zaprowaz'ua do pšedškola do sóstr sakramentek, ja tam dva lata xyba hoz'uem. [Додаток 1]

Neoduočnym očyv'išći tak'im atrybutym na Božy Narozeńi to jest xoinka, ktura še u nas nazyva źef'kiim, bo tak fšyscy vy Lvov'i muv'iq: źefko 'ńi inačyj...

Szkoęę skońcųęem, maturę i poęęedųęem do Instytutu lesotechn'čnego (laskowego) na wuz'au mexan'čny obróbk' drevna, to na produkcję mebl'.

[Додаток 1]

Підвищені середні голосні в мові львів'ян можуть траплятися в будь-якій ненаголошеній позиції, і їхні приклади можна знайти в проаналізованому матеріалі:

e → **i, y**

- 1) перед наголошеним складом: *ra'zic'k'ego, ub'iramy, pšyvažne, z'il'imy;*
- 2) в 2. і 3. перед наголошеним складом: *žy pam'entam, zrzygnowac', pušųžony;*
- 3) у закритому складі після наголошеного (закритий склад закінчується приголосною): *v'ečorym, pšet'słubym, pužniј, stud'iovaųym, fčeshniј;*
- 4) у відкритому складі після наголошеного (це склад, який закінчується голосною): *wųžųy, vųaśni, normal'ni;*

o → **u** так зване «укання» [63]

- 1) у перед наголошеному складі: *kuntyg'ent, ulbžym'o, xuzil'i, upov'em);*
- 2) в 2. і 3. складі перед наголошеним складом: *dub'egaųy, učyv'isici, puznaјom'icųem, spruz'ivaųem si;*
- 3) у закритому складі після наголошеного: *čikavuśc;*
- 4) у відкритому складі після наголошеного: *dužu, barzu, fšystku, tak'egu;*

До інших властивостей вокальної системи польської мови львівської інтелігенції належить, серед іншого, деназалізація кінцевої голосної **ę** у **e** (це характерна риса розмовної польської мови). У проаналізованому матеріалі (що типово для польської мови південно-східних кресів) спостерігається підвищення артикуляції носових голосних **ę** до **i** || **y**: *matury, šųkuјi, učų z'ec'i;*

- гіперправильна зміна етимологічної групи **iR** на **eR**: *raderka* замість *radyrka* [58];

- деназалізація кінцевої голосної **ę** у **e** як загально **e** в Польщі: *škoęe, puiide;*

- реалізація голосних **e**, **a** перед передньоязиково-зубними та щілинними приголосними як **eN**, **oN**: *bendonc*, *pov'onzane*, *v'enc*;

- збереження носовості кінцевої голосної **a** з підвищеною артикуляцією до **u**: *placufku*, *z ryl'g'iu*, *muv'iu*;

- перед середньоязиковою м'якою та задньоязиковою носовою приголосною у **eN**, **oN** < **e**, **a** вимовляється палатально: *pošv'eńćić*, *šońć*, *ren'ka*, *up'eńkšaco*;

Властивості приголосної системи:

- наявність груп **s'i**, **z'i** у запозичених словах із трохи пом'якшеними **s**, **z** незалежно від загальних польських **ś**, **ź**: *tuda s'uda* (дивись розд. II);

- м'які **t'**, **d'** з артикуляцією, близькою до середньоязикової: *kut'a*, *bat'ar*;

- замість губних палаталізованих приголосних виникають групи: **b'i**, **p'i**, **m'i**, **v'i**: *opov'jadal'i*, *ulub'iona*, *ńev'jadomo*;

- функціонування передньоязиково-зубного **l**: *pšyšedlem*, *lobz'ik* поряд із **u**, що зливається: *nazywaца* (дивись розд. II);

- артикуляції дзвінкого гортанного феномену **h** у протиставленні задньоязиковому глухому **x**: *alkoholu*, *humur*, але: *xuba*, *тахпоу* (дивись розд. II);

- виникнення передньоязиково-зубного **n** перед задньоязиковими **k**, **g**: *xoinka*, *zaangažovać* (дивись розд. II);

- артикуляція задньоязикових приголосних **k**, **g**, **x** та приголосної **l** не відрізняється від сучасної загальної польської вимови цих звуків. Рідко зустрічаються форми з частково пом'якшеним **g'** перед **e**: *intel'ig'entnym*, що може свідчити про збереження давнішої вимови приголосного **g** перед **e**;

- реалізація загальнопольських груп **tš**, **dž** як **čš**, **ž**: *čšeba*, *čšuz'eści*, *čšumać*;

- поєднання **tv**^(*o*), **sv**, **śv**^(*o*), **kv**^(*o*), **xv**^(*o*), **krv**^(*o*), **trv**^(*o*) не завжди зазнають оглушення: *utvur*, *śv'ento*, *tvui*;

- в розмовній мові збереглися спрощення так скорочення слів типу: *se, ĩe, ĉŝa, veŝ*;

- міжслівна фонетика є факультативною: дзвінка або глуха: *tak ĳuŝ, ĳag naĳbar'zeĳ, teŝ uadne*.

1.2. Флективні особливості

Щодо флексії у мові польської інтелігенції Львова виявляється значно менше особливостей, ніж у фонетиці. У флексії дотримуються загальнопольських мовних норм значно більше, ніж у фонетиці. Втім, у вільних висловлюваннях з'являються різні діалектні форми та конструкції, що виникають під взаємовпливами української та польської мов.

Флективні та синтаксичні особливості польської мови львівської інтелігенції можна звести головним чином до розподілу паралельних закінчень та коливань у граматичному роді. Найбільші труднощі становлять форми, що функціонують у польській мові за принципом усталених конвенцій, наприклад, форми минулого часу з – **na**, – **ne**: *wciongĳ || wciongneli, zamarznoĳ || zamarzĳ*. (Зі зібраних матеріалів жодної такої форми не зафіксовано).

Слід також зазначити, що ці проблеми стосуються лише у дуже незначній мірі польських філологів.

Особливості флексії:

- перехід іменників: **ч. р.** *litr* у **ж. р.** *kup litre mleka*;

ж. р. *tarka* у **с. р.:** *tarko, na tarku*;

с. р. на **-um** у **ч. р.:** *centrum, w centsze*; або у **ж. р.:** *f seminariĳi* (див. розділ 2); можна зробити висновок, що це лексичні запозичення;

- іменник *tato* має чоловічу відмінювану форму: *tato, tatowi, z tatem*;

- в називному відмінку порядкового числівника іменники ч.р. мають закінчення –**o** або –**u** (o → u в ненаголошеній позиції): *wujcio || wujciu*;

- підвищене **ę(е)** до **y || i** у знахідному відмінку порядкового числівника в виголосі *zdaĳ matury*;

- кличний відмінок власних імен збігається з називним: *Beata!, Jasia!, Ala!*;
- іменник *organista* має прикметникову форму: *organistego*;
- *nie chcęco* із закінченням на **-o**: *zrobiła to nie chcęco*;
- функціонування двох ітеративних форм дієслова: *spóźniać się i spaźniać się: nie spaźniaj się*;
- поодинокі зафіксовані приклади форм: *każdym* (див. розділ 2).

Особливості синтаксису в польській мові львів'ян:

- змішування чоловічих та жіночих форм: *tradycje te sami byli, fszystkie kuzynki byli nauczycielkami, tradycje te sami byli*; ця особливість не свідчить про нерозрізнення цих форм, оскільки вона спостерігається лише в усному мовленні;

- в імперативі конструкції з дієсловом *wziąć*: *weś sie nie wygłupiaj, weś nic nie mów, weś przestań* – але тільки у вільних розмовах із близькими знайомими;

- заперечення дієслова в реченнях, що виражають здивування або риторичне питання: *co ty nie powiesz?, kto ni słuchał, każdy sie zachwycał*;

- вживання прийменників:

na у функції, властивій загальній польській мові:

w: *uczyłem się na ukulicach Podzamcza*;

o: *chodził o laseczce*;

z: *bluska na krutki reńkaf*;

za у функції **po**: *obmyj za sobą naczynie*. У мові інтелігенції форма **za chlebem** 'іść po chleb' ніколи не вживається. Вона трапляється виключно в міській говірці;

- вживання частки **ta**, що відноситься до попереднього контексту: *ta se weś, ta co ty sie tym pszejmujisz, ta jusz nie opowiada bajki*;

- конструкції речень типу: **u mnie jest** у значенні 'ja mam': *nu f sumi u mni nigdy strachu pszed dziećmi ni były*;

- кальки чужоземних синтаксичних структур, які потрапили до львівської польської мови безпосередньо з інших мов або через їхнє функціонування в загальній польській розмовній мові (див. розділ 2):

Таблиця 1. Запозичення та українсько-польські відповідники

Українські	Польські відповідники
tym niemniej	niemniej jednak
jak by nie było	jakkolwiek by było
pod rząd	z rzędu
nie patrząc na co	mimo to
odnośnie czego	odnośnie do czego

Таблиця 2. Запозичення та німецько-польські відповідники

Німецькі	Польські відповідники
nie być w stanie	nie móc
odgrywać znaczenie	odgrywać rolę, mieć znaczenie
pod żadnym warunkiem	pod jakimkolwiek warunkiem
to żaden dowód	to nie żadne dowód
w każdym bądź razie	w każdym razie
w międzyczasie	w tym czasie, wtedy
w nawiązaniu do	nawiązując do
w pierwszym rzędzie	przede wszystkim

[34].

У мовленні львів'ян трапляються форми, які були визначені як запозичені.

1.3. Словотворення

Особливості словотвірної системи в польській мові львів'ян полягають у функціонуванні регіональних афіксів та відмінному від загальної польської, способи їх поєднання зі словотвірними темами.

На основі зібраного для цієї роботи матеріалу не можливо встановити загальні правила словоутворення в розмовній польській мові львів'ян, тому будуть наведені лише окремі формації:

- суфікс **-ko** (іноді з підвищеним **o ≥ u**):

1) у функції зменшувально-пестливій у чоловічих власних іменах: Ryśku, Jaśko, Milku 'Emil';

- пестливі суфікси в загальних назвах:

1) **-cio**: syncio, wujcio;

2) **-cia**: в іменниках жіночого роду, pańcia, wpusia;

3) **-usio**: tatusio;

4) **-usia**: у слові kawusia;

5) **-osia**: у функції експресивного вираження поблажливості або зневаги: bidosia, paniosia;

- суфікс **-ka**, що слугує для освоєння чужомовних основ: beretka.

Усі наведені вище суфікси, поєднуючись з основами, надають новоутворенням емоційного забарвлення.

- префікс **za** – з дієсловом *chodzić* утворює слово з двома значеннями:

1 – 'wchodzić do wnętrza', 2 – 'odwiedzać';

- префікс **po** – і суфікс *iczka* замість суфікса – **ica**: *pochszeńniczka*;

- дієслово з префіксом **ob-**:

1) з дієсловом **ganiać**: obganiać 'wyprzedzać'

2) замість загальної польської **u-**: obmyć: obmyj naczynie;

3) замість префікса **prze**: obzywać 'przezywać';

- пасивний дієприкметник від дієслова *strzyć* має форму *podstrzygnięty* замість *ostrzyżony*;

- загальний польський префікс **bez-** у поєднанні з іменником *porządek* утворює форму *bezporządek* 'bałagan'.

Подані особливості словотвору львів'ян реалізуються насамперед у розмовному мовленні. У контрольованих висловлюваннях – як письмових, так і усних – дотримуються загальнопольських норм, хоча інколи з'являються діалектні форми. Це можна висновкувати зі слів інформаторів, особливо представників молодшого покоління, які щоденно контактують не лише з польською інтелігенцією Львова, а також, перебуваючи в оточенні поляків. Варто підкреслити, що філологічна освіта (полоністика) є в цьому випадку додатковим чинником мовного самоконтролю.

1.4. Лексика і фразеологія

Лексика сучасної львівської інтелігенції є багатогою та різноманітною. У характерному різновиді польської мови, якою щоденно послуговуються її представники, є загальні польські, регіональні, говіркові та запозичені слова (передусім українізми, русизми та германізми).

Загальна польська лексика в мовленні львів'ян часто може мати звужене або розширене значення (наприклад: *bękart* в мовленні львів'ян лише у значенні: 'nieznośne dziecko', а *bańka* 1 – 'ozdoba choinkowa', 2 – 'słoik'), інше значення (наприклад *Morela* 'żółta czereśnia') або емоційне забарвлення, якого немає в загальній польській мові.

У розмовній польській мові львівської інтелігенції трапляються також говіркові слова, які є назвами предметів, що в загальній польській мові позначаються іншими словами (наприклад: *majsternia* – загальна польська *zakład rzemieślniczy*) або функціонують як експресивізми (наприклад: *heca*).

Крім цього, лексеми, які в польській мові вважаються застарілими, давніми або такими, що виходять з ужитку, продовжують функціонувати в мовленні львів'ян як щоденні, предметні назви (наприклад: *pokrzywiać się* – 'kogoś wyśmiewać', *katalog* – 'dziennik uczniów').

Велику групу вживаних слів становлять регіоналізми – як локальні, так і ширшого впливу. Часто вони є єдиною відомою носіям назвою певного предмета чи поняття, однак нерідко регіональні й загальні польські форми функціонують паралельно.

Додатково до цього своєрідного різновиду розмовної польської мови увійшло багато іншомовних слів. Найбільшу групу становлять українізми. З'являються також слова, запозичені з інших мов (наприклад: англійської, німецької, французької), які потрапили до польської мови львів'ян переважно опосередковано – через їх функціонування в польській, українській мовах (наприклад: *fudboł, kipuré* – спільна група приголосних у двох останніх словах у російській мові передається інакше).

Після зіставлення зібраної розмовної лексики львівської інтелігенції зі словниками під ред. В. Дорошевського [36], словником української мови [3] можна виділити такі групи:

1. Застарілі слова: *kutia, meszty, proch, katalog, skalka, wazonek, szturkać, harbuz, zaglądnać, robacziwy, krawatka*; **давні:** *trotuar, bułka*; **рідко вживані:** *fryzjernia, kiepeła, ryneczka, szturpak, garderoba*;

2. Загальні польські слова: *aparatura, andruty, babsztyl, bachor, baba, bajura¹, badyl, bańka, baniaczek, bękart, bełtać, besztać, borówka, brechać*;

3. Регіональні слова: *buńdziurzyć się, chochla, hreczany, hreczka, hrymnąć, krawczyni, koromysło, meszty, nadojadać, ożyna, podstawka, proch, rączka, robacziwy, rynka, ścielić, zaglądnać*;

4. Говіркові слова: *duć, majsternia, rychtować się, szturkać*;

5. Запозичені слова:

1. Українізми: *bałabuch, bałandać, bambulka, batiar, bodiak, brechunczyk, burmyło, chorobowe, czego, czutka, didko, duć się, hepać, hrywnia, hurtożytek, joj, jojkać, kałatać, koromysło, korowaj, kumekać, magazyn, masny, meszty, mudrahelyk, mytka, niezdały, naduć się, nykać, oglądać, patłaty, pcichać, perekińczyk, pieszki, podperezać się, pokiwany, pokrzywiać się, pryczyndały,*

pyпка, rahul' || rahulichа, rapaty, rehotać, rynwa, rypać się, siny || syni, skisty, spatki, syromudry, szturchać, telepać się, zakompasować, zapaćkać, zełepuhy, zwurfzić się;

2. Русизми та інші слова, які ймовірно потрапили до польської мови львів'ян: *adżyka, aladi, anigdot || anihdot, batareje, batarejka, baton, bihudi, błat, bold'iet', bosonózki, czebur'ek, fakultatyw, fintykl'uski, forma, gazowścik, girlanda, hadiuka, indeks, izolenta, kanat, kapiszon, kaprony, kiedy, kipieć, kontrolna, korocze, krasowki, kufajki, kupé, kupalnik, kwaśne mleko, marla, marszrutka, mat, namachać, nastroić się, chałat, obezwać, obganiać, poprawić się, prospekt, przyszczepka, putiowka, rączka, rezetka, roslabić się, skr'iepka, szalapat, szlang, szywil'iura, tipa, turnik, użas, wiązać, wsio, zaliwat', zapiska, zastępować się, źmot;*

Названі лексеми є лише прикладами, що демонструють різноманітність повсякденної лексики львів'ян. Водночас варто підкреслити, що особливо слова, віднесені до груп 3-5, функціонують лише в цьому специфічному різновиді польської мови, якою львів'яни послуговуються лише у ситуаціях спілкування з людьми, які, так само як вони, однаково добре знають польську та українську мови. Натомість у товаристві людей, які знають виключно польську, використання згаданої лексики обмежується до мінімуму.

Незвичайною особливістю мовлення інтелігенції є те, що часто, особливо іноземні лексеми, вживаються з метою підкреслити щось або привернути увагу до чогось (наприклад: *wsio – wsio* 'już wreszcie koniec', *pieszki* 'pójsć pieszo', *anihdot* 'śmieszne, komiczne') тоді як у міській говірці ці слова можуть виступати як нейтральні одиниці.

Крім того, у лексиці міської говірки спостерігається набагато ширший вплив співіснуючих мов. У цій мові функціонують форми, які не трапляються в мовленні інтелігенції, наприклад.: *bania* 'łaźnia', *kipiatok* 'wrzątek', *kostka* 'pestka', *kul'ioczki* 'woreczki', *plawnie* 'wyłącznie', *szpryc* 'strzykawka', *ukół* 'zastrzyk', *układka* 'fryzura ułożona przez fryzjera', *zarplata*

'wypłata', zawarka 'esencja', żurnal 'czasopismo', żuwaczka 'guma do żucia', po sekrecie 'w tajemnicy'.

Про існування цієї різниці між міською говіркою та культурним діалектом Львова також звернула увагу Z. Kurzowa [58].

Лексика, яка була зібрана для репрезентації мови львівської інтелігенції, може бути поділена на такі семантичні групи:

1. Назви людини (мають емоційне забарвлення):

- **жінки:** babsztyl, baba, ciocia drypcia;
- **чоловіки:** kawaler, facet;
- **діти:** bękart, bachor, niuńkia;

2. Назви людини за його рисами, окрім статі та віку (негативно-емоційне забарвлення окреслення):

- **психічні і підметні риси:** batiar, burmyło, czudo, iwan, mudrahela, niuńka, perekńczyk, psich, strachoput, szturpak, tuman, żmot, war'iatuńcio;
- **прикметники:** durnowaty, pokiwany, syromudry;
- **фізичні і підметні риси:** smarowóz, chuderlak;
- **прикметники:** patłaty, puzaty, zamurdzany;

3. Назви дій людини (більшість форм має емоційне забарвлення, подані в алфавітному порядку):

*beltać, bembać (sobie), bold'iet, brechać, buńdziurzyć się, cackać się ||
ciaćkać się, chapnąć, ciumać, *dobrać się, duć się, fajdać, *fiksować, frygać,
gadać, gizdrać, gnić, guzdrać się, hajtu, hamać, haratać się, harkać się ||
hyrkać się, hojdać się, hrymać, hulać, jojkać, kałapućkać, kałatać, katulać się, *kąsać,
kimarzyć, *kolegować, kumekać, lapnąć, *malować, mikicić, *nadojadać, *naduć
się, namachać, *nastroić się, nykać, obezwać, *obganiać, *ogładać, *ogładnąć,
podperezać się, pokrzywiać się, *poprawić się, *przespać, przytaskać, rajdać,
rehotać, *rozbić, *rozpieczętować, *rychtować się, ryćkać, rypać się, szczznąć,
szlajać się, szpurnąć, *szturkać, szwendać się, *ścielić, taskać || taszczyć, telepać
się, *ubierać, wcinać, *wiązać, wtryniać się, *wyciągać, *zagładnąć, zaiwanić,*

**zakompasować, zalewać, zaprać, *zastępować się, *zaświecić, *zbierać się, zdybać się, żenić się* (* –позначено нейтральні форми);

4. Назви професій:

dwornik (icзка), gazowšzčzik, krawczyni (-a), medsiostra, wojenruk;

5. Назви частин тіла (експресивізм):

– **голови:** kiereła, łepeta, łepetyna;

– **спина:** kryżbanty;

– **волосся:** pały, szywil’iura;

6. Назви грошей:

hrywnia, kupon, zielone;

7. Назви транспортних засобів:

auto, elektryczka, marszrutka;

8. Назви шкільних та канцелярських предметів:

katalog, knopka, parka, raderka, rączka, skr’ieпка, strugałka, teczka;

9. Ялинкові прикраси:

bańka, bambulka, deszczyk, girlanda;

10. Назви спортивного обладнання та ігор:

balon, baskiedboł, kanat, mat, roliki, turnik, wałancik;

11. Назви одягу, його частин та аксесуарів:

beretka, bosonózki, chałat, gumaki, kapiszon, kiedy, kostium, krasowki, krawatka, kufajka, kupalnik, majka, mankiet || manszet, meszty, pantofle, pławki, spinacze, sportywka, szelki, sznurówki;

12. Назви побутових товарів та меблів:

– **меблі:** bambetel, nakastlik, rozkładuszka;

– **посуд, кухонне приладдя:** baniak || baniaczek, bańka, chochla, czajniczek, drapak || drapaczka, druszlak, flaszka, garnuszek, haczyk, klosz, makahon, mytka, podstawka, rynka || ryneczka, tarko;

– **інше побутове обладнання та його частини:** batareje, brechunczyk, cyferblat, fortoczka, kołonka;

– **інструменти:** kusaczki, otwiortka, płaskogubcy;

13. Назви рослин:

badył, bławatek, chabaż, drzewko, hreczka;

14. Назви приміщень:

fryzjernia, gabinet, garderoba, hurtożytek, korytarz, kupe, magazyn, majsternia, morg, poliklinika, sadek, stajnia;

15. Назви їжі:

– **м'ясні страви:** piel'mieni, czeburek, tiftieli, studzienina;

– **хліб та інші вироби з борошна:** baton, biały chleb, czarny chleb, miękuszka, aładi, bałabuch, bułka, ciastka, cwibak, kluski, korowaj, makownik, paluszki, strucla, słodkie;

– **фрукти та овочі:** borówki, harbuz || kawon, ożyna, trymbulka, zielenina;

– **інші назви їжі:** adżyka, juszka, kutia, zaprażka;

16. Різні назви:

akademka, anigdot || anihdot, aparatura, batorejka, bihudi, błat, chorobowy, cymes, czutka, dacza, didko, duperele, durno, durnota, dwojnik, dwór, dzyndzyk, eksternem, fajny, fakultatyw, fest, fintikliuszki, fokus, front, gile, gimnastyka, glans, hadiuka, heca, het, indeks, instancja, kontrolna, korocie, kupa, kurs, linewka, manele, nagniotek, nazywać się, niewroko, niezdały, ogonek, paszport, pierszówka, pozawczoraj, prospekt, pryczyndały, przyjdzie się, przyroda, putiowka, rapaty, rekitior, robaczliwy, rynwa, serwus, sinka, siny, skałka, tipa, trotuar, użas.

У галузі широкого поняття фразеології (тут згідно з класифікацією А. М. Левицького та А. Пайдзінської [62] наведено фрази, вирази, іменникові та означальні конструкції, а також поєднання, що перебувають на межі фразеології та синтаксичних груп) – подібно до словникового запасу – спостерігається велике різноманіття, джерело якого полягає у взаємних впливах мов (польської, української) та регіональних виразів.

1. Фрази – «фразеологічні вирази, що використовуються в основному у функції речення. (...) Вони граматично завершені, не потребують жодних

доповнень [62]: *gadaj do niej, ona dzwoni, howory do hory, a hora horaju; jaki jichało, taki zdybało, ty se mów, a ja se zdrów;*

2. Звернення – «фразеологізми, що виконують основні функції дієслова. Щоб утворити речення, слід доповнити вираз якимось іменним членом, який визначає, до кого або до чого відноситься фразеологізм» [62]: *dać na strzymanie, dostać świrka, drzeć mordę, matem kryć, mieć świra, poszedł i przepadł, trzymać sztamę;*

3. Іменникові вирази – «фразеологізми, пристосовані до функцій іменників. Вони мають форму груп або рядів іменникових чи займенникових» [62]: *ciocia dypcia, dwa rubli w kupi, *kocie łby, * to i owo;*

4. Вирази-озарактеризування – «вирази, головними членами яких є прислівники або прислівникові дієприкметники. Виконують функцію означень для дієслів» [62]: **całkiem prosto; *chcąc nie chcąc; na lewo i prawo; ni w pięć ni w dziewięć; od A do „Ja”; tuda siuda; w tri miga; *za jednym zachodem;*

5. Сполучення – «частина термінів має характер фразеологічних сполучень, наприклад, багатослівні назви загальної мови» [62]: **duszone kartofle, *kierownik klasowy, *kolorowy ołówek. *kwaszona kapusta, *kwaśne mleko, *prosty ołówek, *suche wino, *świeże powietrze.*

Більшість наведених вище фразеологічних конструкцій мають емоційне забарвлення, і лише деякі є нейтральними структурами (* – форма беземоційного забарвлення).

Слід підкреслити, що фразеологізми на кшталт: *być pierwsza klasa; to się siebie tyczy; trzymać fason; zejść się do kupy;* тарпляються лише в міській говірці.

У цьому розділі показано особливості специфічного різновиду польської мови, якою сучасна львівська інтелігенція користується щодня.

З наведеного аналізу можна зробити висновок, що у розмовній мові інтелігенції є численні діалектні та запозичені впливи. Лексика та синтаксис зазнали найбільшого впливу чужомовних елементів, проте ці впливи не є

глибоко закоріненими, якщо їх відсутність не створює труднощів для інтелігенції.

Інша ситуація у фонетиці. У мовленні деяких діалектних рис носії не можуть позбутися навіть у контрольованому висловлюванні, наприклад: широко відоме підвищення середніх голосних до високих у ненаголошеній позиції, а також артикуляція груп типу: $tv^{()}$, sv , $śv^{()}$, $kv^{()}$, $xv^{()}$, *i* $krv^{()}$, $trv^{()}$ із дзвінким *v*.

Норми загальної польської мови найточніше дотримуються у розмовній мові львівської інтелігенції у сфері флексії, проте інколи з'являються й діалектні форми.

2. ФОРМУВАННЯ МОВИ ПРЕДСТАВНИКІВ ТРЬОХ ПОКОЛІНЬ ЛЬВІВСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ У ХХ СТОЛІТТІ

Вирішення цього питання стосується **трьох поколінь**, тому важливо розглядати його в динаміці, пов'язуючи з ключовими історичними періодами Львова, що впливали на мовну ситуацію:

- **перше покоління** (орієнтовно народжені до 1940-х років): їхнє мовне середовище формувалося переважно в умовах довоєнної та воєнної Західної України;

- **друге покоління** (орієнтовно народжені 1940-ті – 1960-ті роки): їхній мовний розвиток припав на радянський період, коли відбулася значна зміна етнічного складу Львова;

- **третє покоління** (орієнтовно народжені 1970-ті – 1990-ті роки і пізніше): це покоління дорослішало в пізньорадянський період і в часи незалежної України.

1. Вплив польської мови на мовлення львівської інтелігенції є складним і багатогранним явищем, сформованим історичними, політичними та культурними процесами, особливо в період, коли Львів був частиною Речі Посполитої, Австро-Угорщини (як столиця Галичини) та міжвоєнної Польщі.

Історичний контекст впливу полягає у таких явищах:

1) **Полонізація (XIX – поч. ХХ ст.):** у період Австро-Угорщини, а особливо у міжвоєнний період (1918–1939), польська мова мала домінуючий статус у державній адміністрації, освіті, культурі та вищій інтелігентній сфері Львова. Українська інтелігенція часто була змушена послуговуватися польською мовою для кар'єрного зростання, здобуття освіти чи функціонування у суспільному житті міста.

2) **Мовна асиміляція:** деякі українці, зокрема через змішані шлюби або бажання інтегруватися у панівну еліту, зазнавали мовної асиміляції, переходячи на польську мову. Це створювало виклик для національної свідомості та призводило до дискусій про збереження української мови.

Вплив польської мови найяскравіше проявився на рівні лексики та частково у фонетиці й синтаксисі, формуючи так звану **львівську гвару** (міський регіолект), яка була поширена і серед інтелігенції, хоча й з різним ступенем використання.

Основними ознаками впливу польської мови на мовлення львівської інтелігенції є:

1) Лексичні запозичення (полонізми)

Інтелігенція, особливо старшого покоління, часто використовувала слова польського походження, які увійшли в побутове та розмовне мовлення.

Таблиця 3. Порівняльні значення лексичних запозичень

Полонізм	Значення (у Львові)	Літературна українська норма
Мешти	Взуття, черевики	Черевики, туфлі
Креденс	Кухонна шафа, буфет	Буфет, сервант
Філіжанка	Чашка	Чашка
Ровер	Велосипед	Велосипед
Шуфляда	Висувний ящик	Шухляда, висувна скринька
Цікавостка Цікавинка	/ Цікавий факт, новина	Цікавий факт, цікавинка
Імпреза	Вечірка, подія	Захід, вечірка

2) Семантичні та структурні кальки

Це слова, які українські за формою, але набули польського значення (семантичні кальки) або ж фрази, побудовані за польським зразком (структурні кальки).

- **семантичні:** наприклад, вживання слова «люра» (пол. *lura*) на позначення неякісної кави;
- **структурні (синтаксичні):** використання певних зворотів, характерних для польської мови, що відрізняються від загальноукраїнських норм.

Вплив польської мови на сучасне мовлення львівської інтелігенції полягає у:

- **зменшенні впливу:** після Другої світової війни та з утвердженням української літературної мови як офіційної (хоча й з впливом русизмів у радянський період), використання полонізмів серед інтелігенції значно зменшилося;
- **свідомому використанні гвари:** сьогодні полонізми та елементи львівської гвари серед інтелігенції часто використовуються свідомо – для підкреслення місцевої ідентичності, створення гумористичного ефекту або відтворення історичного колориту. Це вже не ознака асиміляції, а елемент культурної спадщини;
- **сучасних запозиченнях:** у сучасному мовленні фіксуються нові, менш поширені запозичення з польської, часто через прямі контакти, ЗМІ та переклади, але вони вже не мають такого системного впливу, як історичні полонізми.

Таким чином, вплив польської мови був значним у минулому, особливо в лексиці та формуванні розмовного регіолекту, але в сучасному мовленні львівської інтелігенції він переважно зберігається як **історико-культурний маркер** та елемент локальної гвари.

2. **Вплив української мови на польську у Львові** (зокрема на міський діалект – львівську гвару) є історично тривалим і глибоким.

Взаємодія мов відбувалася протягом століть, ще до того, як Львів увійшов до складу СРСР. Цей вплив простежується у:

- **лексичі:** українська мова збагатила польську мову на теренах України лексикою, пов'язаною з побутом, природою, культурою, а також деякими

загальноживаними словами, як-от: *śruba* (укр. шуруб/гвинт), *kielbasa* (укр. ковбаса), *torba* (укр. торба/сумка);

- **львівській гварі:** цей міський діалект був насичений українськими елементами на всіх рівнях (фонетика, лексика, фразеологія). Український вплив сприяв формуванню специфічної вимови у польській мові.

Вплив на три покоління мав такі наслідки:

- перше покоління (довоєнне/воєнне, до 1940-х рр.) – найбільш виражений і органічний. Інтелігенція цього періоду часто володіла польською, на яку природно накладалися риси львівської гвари, що мала сильний український субстрат. Багато хто був білінгвом;

- друге покоління (радянський, 1940-ті – 1960-ті рр.) – вплив опосередкований через середовище. Польська мова в публічному просторі занепадає, але в сім'ях, де зберігалася польська ідентичність, вплив української мови (як мови оточення) міг бути помітним у лексичних українізмах та фонетичних особливостях;

- третє покоління (після 1970-х р.) – зростання значення української мови в незалежній Україні призводить до зменшення польськомовного середовища. Вплив на польську мову полягає переважно в калькуванні (дослівному перекладі фраз) та запозиченнях сучасної української лексики (особливо в молодіжному сленгу, якщо вона спілкується польською).

3. **Вплив російської мови на польську мову у Львові** є менш історично обумовленим, але став дуже виразним у радянський період.

Цей вплив простежується через історичний контекст: хоча російські запозичення проникали в польську мову й раніше (зокрема через російське панування на Сході), значний вплив у Львові розпочався після 1939 року та особливо після 1944 року з утвердженням радянської влади.

Вплив на три покоління мав такі наслідки:

- перше (довоєнне/воєнне, до 1940-х рр.) – мінімальний або непрямий. Вплив обмежувався лексикою, що прийшла через німецьку чи інші мови

(наприклад, у військовій, політичній сфері), або як ознака чужої влади після 1939 р.;

- друге (радянський, 1940-ті – 1960-ті рр.) – максимальний та найбільш травматичний. У цей період російська мова мала статус престижу (ієрархічно вищий за українську), була мовою науки, влади та освіти. Її вплив на польську інтелігенцію, яка часто була змушена послуговуватися російською, був значним: русизми (зокрема політичні, адміністративні), калькування російських синтаксичних конструкцій;

- третє (після 1970-х р.) – російський вплив зберігався як мова освіти/інформації, але в польськомовному середовищі був поступово витіснений чи асимільований українським. У молодіжній польській мові (якщо вона використовується) русизми можуть зберігатися як елементи суржику або певного сленгу, але їх джерелом може бути як прямий вплив, так і вторинний – через українську мову.

У книзі «Польська мова південно-східних кресів до 1939 р.» З. Кужова приділяє багато уваги проблематиці іноземних мовних впливів на польську мову південних кресів. Авторка представляє різні позиції кількох науковців, що займалися цим питанням – серед них З. Клеменшевіч, В. Дорошевський, К. Нітш, Т. Лехра-Сплавінський, С. Слонський. Ці дослідники аналізували побутову мову поляків, які проживали на території південних кресів, або ж літературну спадщину письменників з кресів, наприклад: Т. Єжа [58].

Аналізуючи представлений матеріал у цьому розділі, легко помітити, що частина особливостей львівської польської мови має свої джерела в українській мові. Є також риси, властиві обом згаданим мовам, і в такому випадку важко визначити, з якої саме вони були запозичені. Сьогодні найбільший вплив на польську мову молоді львівської інтелігенції має українська мова.

У цій частині роботи буде збережено поділ на риси: фонетичні, флексійні, синтаксичні, словотвірні та лексичні і фразеологічні.

2.1. Фонетичні риси

Фонетичні риси, сформовані під впливом української мови:

1) наявність груп: *b'j, p'j, m'j, v'j* замість загальних польських палаталізованих приголосних губного ряду збігається з українською мовою, де палатальний елемент розвивається в окремий звук *j* або *l', n'*, що може призводити до повної диспалаталізації або навіть зникнення основного приголосного: *piatnys 'a, hołub 'jata, wiažu*" [58].

2) підвищена артикуляція середніх голосних *e, o* → *i, y, u* у будь-якій ненаголошеній позиції виникла під впливом української мови, де експіраторний наголос значно сильніший, ніж у польській, і спричиняє звужену артикуляцію *e, o* у напрямку *i, u*: *z 'il 'imy, zryzgnować* [9];

3) збереження м'яких *t', d'* із середньоязиковою артикуляцією у запозичених із української мови словах. У українській мові приголосні *t, d* перед *ju*, вимовляються палатально, що пояснює форми: *kut'a, had'uka*;

Риси, які функціонують у польській мові львів'ян:

1) артикуляція передньоязиково-зубного фонему *l*. Така вимова цього фонему властива російській мові. В українській мові зубне *l* г також трапляється перед голосними: *buła, dała* [58];

2) збереження дзвінкого *v* у групах *sv^(v), kv^(v), tv^(v)* аналогічно до тих самих груп в українській [58], де єдиним правильним способом артикуляції цих груп є вимова без оглушення *v*: *svoi, svii, tvii*.

2.2. Флексійні риси

Флексійні риси, сформовані під впливом української мови:

1) рефлексом впливу української мови можуть бути переходи іменників середнього роду, що закінчуються на *-um* у чоловічий або жіночий рід. У зазначених мовах слова: *technikum, centrum* відносяться до чоловічого роду: розм. *tiechnikum, centr*, а *seminarium, laboratorium* – до жіночого: *seminarija, laboratorija*;

2) форми:

– *bugatyj* пор. укр. *bohatyj* ‘bogaty’. Прикметники чоловічого роду в українській мові мають закінчення –*uj*: *dobryj* ‘dobry’, *l’ubyj* ‘luby, każdy’ [9];

– *každyn* пор. укр. *kožyn*.

Флексійні риси, сформовані у II поколінні:

1) кличний відмінок власних імен у польській мові львів’ян дорівнює називному. Подібне явище спостерігається у сучасній розмовній польській мові, де замість традиційного кличного у звертаннях до людей використовують форму називного, наприклад: *Sasza, An’ia, Igor’*.

2.3. Синтаксичні риси

Синтаксичні риси, сформовані під впливом української мови: дієслівні конструкції з *wziąć* і частка-навідувач *ta* можуть бути перейняті з розмовної української мови [58], де ці форми дуже часто вживаються: *wz’iały szwydko zrobily i wse; a wona wz’iała skazała jomu; ta dawaj skoro; ta pewno szczo tak*.

Синтаксичні риси, сформовані у другому поколінні:

1) кальковані слова: *jak by nie było, nie patrząc naco, jednośnie czego, pod rząd, tym niemniej*.

2) використання прийменника *na* у функції загальних польських *w, o*: *buduju na ukulicach Łyczakowa; chodził na laseczce*;

3) конструкції речень типу: *u mnie jest* у значенні ‘я там’. Подібна конструкція типу: *ja imieju* ‘я там’ використовується рідко (зазвичай лише в ідіоматичних виразах).

2.4. Риси словотвірної системи

Риси словотвірної системи, сформовані під впливом української мови:

1) широкий спектр використання префікса *ob-* і творення з ним форм, чужих загальній польській мові, наприклад: *obzuwać, obganiać* пор. укр. *obizwaty, obhaniaty*;

2) гіпокористичні суфікси: *-ko, -cio, -cia* властиві українській мові: *wujko, Iwanko, Wasylko, Marijc'io; tunc'ia oraz doc'ia* (з морфологічним зв'язком);

3) загальний польський префікс *bez-* у поєднанні з іменником *porządek* був використаний для утворення форми *bezporządek*;

4) у львівській польській мові з'явилася форма *podstrzygnięty*;

5) префікс *za-* з дієсловом *chodzić* утворює форму, що трапляється в українській мові: *zachodzić, zachodyty*. У львівській польській це слово функціонує в тих самих значеннях (пор. розд. I) що й в українській мові.

2.5. Лексичні та фразеологічні риси

На словниковий склад львівської інтелігенції великий вплив мала запозичена лексика.

Серед цих запозичень можна виділити:

1) зафіксовані у словнику В. Дорошевського як:

— українізми: *bałabuch, bodiak, spatki*;

— східно-регіональні слова: *batiar, buńdziurzyć się, hreczany, hreczka, hrymac, hrymnać, koromysło, nadojadać*;

2) зафіксовані у *Словнику української мови* під ред. Б. Д. Грінченка.

Значна частина запозичених слів з української мови функціонує у польській мові львів'ян з тим самим значенням, що й у мові, з якої їх запозичено. Лише кілька лексем змінили своє значення:

— укр.: *bambul'ka* 'okrągła jagoda' у повсякденній польській мові львів'ян (далі як: повс. пол. м. льв.) 'ozdoba choinkowa, bańka', укр. *rypatyś* 'chodzić tam i z powrotem' в повс. пол. м. льв. *rypać się* 'nie podskakiwać przez'; укр. *szportatyśa* 'grzebać się w czymś' в повс. пол. м. льв. *szportać się* 'potknąć się'; укр. *zelepuha* 'niedojrzała wiśnia' в повс. пол. м. льв. *zelepuhy* 'niedojrzałe owoce'.

Що стосується фразеології, у дослідженому матеріалі переважають запозичення з української мови, які функціонують у тій самій формі та з тим самим значенням, що й у рідній мові.

Фрази:

— укр.: *jaki j'ichalo taki zdybalo* 'jeden wart drugiego';

Howory do hory, a hora horoju 'mówienie nic nie pomoże, bo i tak zrobi swoje';

Іменникові вирази:

— укр.: *dwa rubli w kupi* 'niepowtarzalna osoba';

Окреслювальні вирази:

— укр.: *raz ta harazd* 'raz a dobrze coś zrobić';

na liwo i prawo 'zawsze, wszędzie';

ny pryszyty, ny prystibaty 'nie trafnie';

— форми дещо змінені, але збережено значення:

calkiem prosto пор. *sovsiem prosto* 'normalnie';

od „A” do „JA” – форма без змін, це означає, що використовується так само в польській мові львів'ян, як і в українській мові; 'od początku do końca';

tuda siuda – як вище 'tam i z powrotem'

Сполучення:

укр.: *kierownik klasowy* пор. *klasnyj kirywnyk* 'opiekun klasy', *suche wino* пор. *suchoje wino* 'wytrawne wino'.

Тому можна зробити висновок, що саме українська мова мала суттєвий вплив на розвиток польської мови львівської інтелігенції. З наведених вище фактів видно, що вона посідала провідне місце у комунікації. Наймолодшому (третьому) поколінню було легше, бо воно вивчало українську мову в школі й доросло в україномовному середовищі, однак старшому поколінню було набагато важче.

3. ОСНОВНІ ГРУПИ ПОЛЬСЬКОЇ ЛЕКСИКИ, ЗАФІКСОВАНОЇ В МОВЛЕННІ ЛЬВІВСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

У цьому підрозділі розглядаємо лексичні та фразеологічні одиниці, зафіксовані в розмовному мовленні польської інтелігенції Львова, як важливий елемент локальної мовної практики. Відібраний матеріал відображає не лише буденне спілкування, а й культурну пам'ять міста, у якій поєднуються традиційні риси польської мовної норми та локально марковані елементи, зумовлені контактами з українською мовою. З огляду на це, зібрані лексеми і сталі сполуки доцільно аналізувати як систему, що функціонує в межах конкретної соціальної групи та в межах конкретних комунікативних ситуацій.

Для представлення розмовної лексики львівської інтелігенції подаємо матеріал найбільш характерних лексем цього унікального різновиду польської мови, що функціонує у Львові в повсякденному вжитку.

Варто звернути увагу, що цим різновидом польської мови львів'яни користуються лише тоді, коли спілкуються з особами, які, так само як і вони, однаковою мірою володіють польською та українською мовами. Проте в оточенні людей, які знають тільки польську мову, вони користуються правильною літературною польською, у якій лише зрідка можуть з'явитися діалектні форми.

Матеріал зібрано на підставі проведених інтерв'ю, а також шляхом звірення з кількома особами зі словником Z. Kurzowej [58]. Переважно ж це слова, почуті під час товариських розмов із представниками львівської інтелігенції. Інформантами є поляки з вищою освітою, які постійно мешкають у Львові, віком від 26 до 86 років.

Однослівні термінологічні одиниці, окрім тих, що позначені як рідко вживані, перевірялися за «Словником польської мови» під редакцією В. Дорошевського та «Словником української мови» під редакцією Б. Грінченка.

3.1. Теоретичні засади класифікації

Класифікація зібраних одиниць є необхідною для виявлення закономірностей функціонування локально маркованої лексики у мовленні львівської польської інтелігенції. У контактній мовній ситуації (коли носії двох мов тривалий час співіснують у спільному соціальному просторі) мовна система накопичує запозичення, кальки, семантичні зсуви та особливі дискурсні маркери. Саме тому аналіз не може обмежуватися переліком одиниць: важливо показати, у яких сферах життя вони функціонують, які комунікативні завдання виконують і які смислові та оцінні відтінки несуть.

У межах цієї роботи доцільним є тематичний принцип класифікації, оскільки він дозволяє впорядкувати матеріал відповідно до доменів повсякденного досвіду (побут, їжа, навчання, міський простір тощо) та продемонструвати, що найбільша кількість локально забарвлених елементів зосереджується у сфері щоденного неофіційного спілкування. Такий підхід доповнює лексикографічний опис: поряд із фіксацією значення та варіантів (І.Ф.) він підкреслює функціональну роль лексем – експресивність, оцінність, жартівливість або фамільярність.

Окремий інтерес становить міжпоколінневий аспект. Оскільки мовний матеріал охоплює мовлення інформантів різного віку, стає можливим простежити стабільні й змінні елементи: частина лексики зберігається як маркер локальної традиції, тоді як інша частина звужує сферу вживання або замінюється загальнопольськими відповідниками. У цьому сенсі тематична класифікація виступає не лише способом упорядкування, а й інструментом виявлення динаміки мовної практики.

Пояснення знаків

Відсутність графічного знака – слово з таким самим значенням є у словнику З. Курцової

- – слово, не зафіксоване З. Курцовою;

* – сучасне слово має змінене значення порівняно зі словником
З. Курцової;

ПОЛ. – слово наведене у «Словнику польської мови» під
ред. В. Дорошевського;

УКР. – слово зафіксоване у «Словнику української мови» під
ред. Б. Д. Грінченка;

а. – або;

експр. – експресивізм;

І.Ф. – інші форми, синоніми;

ірон. – іронічний;

ласк. – ласкавий;

знев. – зневажливий;

жарт. – жартівливий;

вульг. – вульгарний

3.2. Тематична класифікація лексики

Нижче подаємо тематичні групи, у межах яких найчастіше функціонує
зібрана лексика (приклади наведено за матеріалом поданого лексикону).
Класифікація детальніше описана у п.1.4 першого розділу нашої роботи.

1) Побут, житло, домашнє господарство й предмети вжитку:

- **ABAŻUR (АБАЖУР)** – «декоративний абажур, що пом'якшує
яскраве світло лампи»:

Pacysz jaki pieńkny abażur. ПОЛ.

І.Ф.: KLOSZ, UMBRA

- **APARATURA (АПАРАТУРА)** – «комплект обладнання
(зазвичай музичного), що становить єдине ціле»:

Ta jego aparatura zajmuje rolę pokoju ПОЛ.

І. Ф.: SPRZĘT

- **ВАМБЕТЕЛ (ЛАВКА-ЛІЖКО)** — «ліжко-мебель. Цілком зроблене з дерева, з рухомою шухлядою, де знаходиться матрац. Вдень шухляда висунута і накрита дерев'яною кришкою, тоді на ній можна сидіти»: *Pszespał si trochę na bambetlu i szedł do pracy.*

- ***BANIACZEK (КІВШ)** —1— «малий металевий ківш»: *Podaj mi ten baniaczek z rużyczkami;*

- —2— «великий кухоль» жарт.: *Lubie pić z tego baniaczka.*

- ***BANIAK (КАСТРУЛЯ)** — «велика металева каструля»: *Musze zrobić pożondek z baniakami* ПОЛ.

- I. Ф.: GARNEK

- **BATAREJE (РАДІАТОРИ)** — «батареї»: *Kiedy zaczną gzać batareje?* УКР.

- I. Ф.: KALORYFERY

- **BATAREJKA (БАТАРЕЙКА)** — «батарейки»: *Przynosiliśmy batarejki.* УКР.

- I. Ф.: BATERIE, але рідко

- ***BRATRURA (ПІЧ)** — «пічка в кухні на вугіллі»: *Wyjm ciasto z bratrury.*

- **BRECHUNCZYK (РАДІОСТАНЦІЯ)** — «радіостанція жарт. та ірон.: *Jusz wyłoncz ten brechunec'.*

- ***CYFERBLAT (ЦИФЕРБЛАТ)** — «циферблат механічного годинника»: *Masz ładny cyferblat w tym zegarku.* ПОЛ.

- **CHOCHŁA (ЧЕРПАК)** — «велика, кругла ложка для набирання супу»: *Umyj chochle.* ПОЛ.

- **CZAJNICZEK (ЧАЙНИЧОК)** — «чайничок»: *Zobacz czy jest esencja w czajniczku.* ПОЛ.

- **DACZA (ДАЧА)** — «дача, ділянка з будиночком»: *Fajnie było jak jeździliśmy na dache.* УКР.

- ***DRAPAK (СКРЕБОК)** — «дротяний або капроновий скребок/губка для миття посуду»: *Gdzieś mi się zapodział drapak.*
- **DRUSZLAK (ДРУШЛЯК)** — «друшляк з дірками для відціджування»: *Gdzie druszlak?*
- **FLASZKA (ПЛЯШКА)** — «скляна пляшка» переважно від горілки: *Pszynieś flaszkę z balkonu.* Стосовно всіх скляних пляшок вживається саме ця форма, коли хтось каже, що треба віднести пляшки в пункт прийому: *Jutro czszeba zdać flaszki.*
- **HACZYK (КОЧЕРГА)** —1— «кочерга»: *Haczyk leży koło pieca;*
—2— «гачок для замикання дверей, вид внутрішнього замка»: *Zamknij drzwi na haczyk.* ПОЛ.
- **IZOLENTA (ІЗОЛЯЦІЙНА СТРИЧКА)** — «ізоляційна стрічка»: *Podaj prosze izolente.* УКР.
- **KLOSZ (БЛЮДО НА НІЖЦІ)** — 1 — «скляний посуд на ніжці для подачі солодощів»: *Podaj ten klosz na slotkie;* 2 — дивись АВАЖУР. тільки в цьому значенні за ПОЛ.
- **KNOPKA (КНОПКА)** — «канцелярська кнопка»: *Pszyczer to knopka.* УКР.
- **KOŁONKA (ГАЗОВИЙ НАГРІВАЧ)** — «газовий нагрівач»: *Znuf nam się zepsuła kolonka.* УКР.
- **KOROMYSŁO (КОРОМИСЛО)** — «носилки для води»: *U babci nosili wodę ze studni wiadrami. Wieszali na koromysło i dźwigali.* ПОЛ.
- **KUSACZKI (ГОСТРОГУБЦІ)** — «ножиці для різання дроту або металу»: *Przynieś kusaczki prosze.* ПОЛ.
- ***LINEWKA (ПОВІДЕЦЬ)** — «повідець»: *Weś linefke i wyprowadź psa.*
- **ŁOBZIK (ЛОБЗИК)** — «лаубзега (лобзик): *Pamiętam jak chłopakom kazali na lekcje pracy przynosić łobziki.*

- ***MYTKA (ГАНЧІРКА)** — «ганчірка з марлі для миття посуду»: *O masz tu mytkę i umyj ten garnek.*
- **NAKASTLIK (НІЧНА ТУБМОЧКА)** — «нічна тумбочка»: *Mu koło łószka mamy nakastlik.*
- **PODSTAWKA (ПІДСТАВКА)** — «маленька підставка під склянку, чашку або вазон; блюдце»: *Wyjmij podstawkę spod doniczki* ПОЛ.
- **PROCH (ПИЛ)**— «пил»: *Weś powycieraj proch* ПОЛ.
- **PŁASKOGUBCY (ПЛОСКОГУБЦІ)** — «кліщі, інструмент для витягування цвяхів»: *Potszebne mi są płaskogubcy.* УКР.
- **POLARES (ГАМАГЕЦЬ)** — «гаманець»: *Weś pieniondze f polaresie.*
- **PRYCZYNDALY (ПРИЧАНДАЛИ)** — «приладдя, речі для роботи» (експр.): *Gdzie są moje pryczyndały?* УКР.
- **PYPKA (СОСКА)** — «соска»: *Daj jej pypkę.* УКР.
- І.Ф.: SMOCZEK
- **SKAŁKA (СКАЛКА)** — «гостра тріска, якою можна подряпатися; заноза»: *Zobacz skałka wlaźlą mi f palec.* ПОЛ.
- **SZŁANG (ШЛАНГ)** — «шланг»: *Weś szlang i podlej kwiaty w ogrótku.* УКР.
- **ROZETKA (РОЗЕТКА)** — «електрична розетка»: *Zaczekaj musze żelasko z rozetki wyciągnąć* УКР.
- **ROZKŁADUSZKA (РОЗКЛАДАЧКА)** — «розкладачка, розкладне ліжко»: *Jak było dużo gości, to i na rozkładuszcze sie spało.* УКР.
- **RYNECZKA (СОТЕЙНИК)** — «невелика каструлька з ручкою або вушками»: *Podgrzej wodę w ryneczce.* ПОЛ.
- **RYNKA (СОТЕЙКНИК)** — «плоский сотейник з ручкою або вушками»: *Podsmasz to w rynce.* ПОЛ.
- **PRZYSZCZERKA (ПРИЩІПКА)** — «прищіпка для білизни»: *Lec na duł bo mi pszyszczerka upadła.* УКР.

- **ŚCIELIĆ (СТЕЛИТИ)** — «стелити постіль після спання або до»: *Ić ściel łuszko.* ПОЛ. Також з префіксами: **POŚCIELIĆ, ZAŚCIELIĆ.**
- **WAZONEK (ГОРЩИК)** — «горщик для квітів»: *Tszeba kupić nowy wazonek.* ПОЛ.
- **DZYNDZYK (ПІДВІСКА)** — «підвіска, але не ювелірна, щось, що звисає»: *Zgubiłmi się dzyndzyk od zamka.* ПОЛ.
- **RADERKA (ЛАСТИК)** — «гумка, ластик»: *Mieliśmy takie raderki, że nią i atrament można było zetszeć.*
- **RĄCZKA (РУЧКА)** — «ручка для писання»: *My f szkole piszemy ronczką.* ПОЛ.
- **SINKA (СИНЬКА)** — «синька (синя фарба для білизни)»: *Ciocia zafsze płukała pościel f since*
- **SPINACZE (ЗАПОНКИ)** — «запонки до сорочки» зазвичай вживається в множині: *Musze tu kupić spinacze do koszuli.*
- **STRUGAŁKA (ТОЧИЛКА)** — «стругачка, точилка»: *Jeszcze takie słowo typowo nasze to strugałka.*
- **ROLIKI (РОЛИКИ)** — «ролики, роликові ковзани»: *Uważaj na tych rolikach.* УКР.
- **SKR'IERKA (СКРІПКА)** — «скріпка (канцелярська)»: *Szczep papiery skriepką.* УКР.
- **TECZKA (ПОРТФЕЛЬ)** — «портфель, сумка для документів»: *Spakowałeś teczkę?* ПОЛ.

2) Їжа, напої, кухня, страви та продукти:

- **ADŻYKA (АДЖИКА)** — «гостра грузинська страва, до складу якої входять: перець болгарський, морква, яблуко, часник, перець»: *Lubię ostrą adżykę.*
- **ANDRUTY (ВАФЛІ)** — «вафлі для прошарку якоюсь масою або вже прошарені вафлі»:

Zrobiłam andruty ПОЛ.

I. Ф.: WAFLE

- ***BAŁABUCH (ПАМПУХ)** — «великий пончик»: *Nasmażyła takie bałabuchy, że palce można oblizać.* УКР.

- I. Ф.: PAMPUCH

- **BATON (БАТОН)** — «білий подовжений хліб»: *Lubiłam idonc ze sklepu gryźć świeży baton.* УКР.

- **BORÓWKA (ЧОРНИЦЯ)** — «чорниця», зазвичай у множині: *Lubiłam u babci pierogi z borufkami; borufki z cukrem.* ПОЛ.

- ***CAŁUSKA (ОКРАЄЦЬ)** — «кусок хліба, відрізаний з кінця буханця; скоирнка»: *Mogę całuskę?*

I.Ф.: GARBUSZKA

- **CIASTKA (ЧАЙНЕ ПЕЧИВО)** — «печиво-чайне»: *Weź daj jeszcze ciastka*

- **CYMES (НАЙКРАЩЕ)** — «ласощі, щось дуже смачне; щось найкраще»: *Buleczki cymes!* ПОЛ.

- **CWIBAK (КЕКС)** — «кекс з бакаліями»: *Kup ten cwibak, ale żeby było dużo rodzynek.*

- **HARBUZ (КАВУН)** — «рослина з родини гарбузових, плід якої має соковиту червону м'якоть, чорні кісточки та товсту зелену шкірку»: *Mój ulubiony owoc to harbuz.* ПОЛ.

I.Ф.: KAWON

- **HRECZANY (ГРЕЧАНИЙ)** — прикметник від ГРЕЧКА: «гречаний». ПОЛ.

- **HRECZKA (ГРЕЧКА)** — «гречка»: *Zrób hreczkę na obiad.* ПОЛ.

- ***JUSZKA (ЮШКА)** — «рідка частина супу»: *Nalej mi troche zupy, ale tak, żeby było wiecej juszki niż gęstego.*

- **KARTOFLE (КАРТОПЛЯ)** — «картопля»: *Mu mówimy kartofle, a nie ziemniaki.* ПОЛ.

- ***KAWON (АРБУЗ) дивись HARBUZ**
- **KLUSKI (МАКАРОНИ)** — «макарони»: *Zrób kluski z serem.* ПОЛ.
- **KOROWAJ (КОРОВАЙ)** — «обрядовий весільний або святковий хліб з пшеничного борошна, прикрашений зверху»: *Na stole — zgodnie z ich tradycją — pszed młodymi stał korowaj.* ПОЛ.
 - ***KUTIA (КУТЯ)** — «різдвяна страва з пшениці, маку, меду, горіхів та родзинок»: *Na Boże Narodzenie kutia zafsze musi być.* ПОЛ.
 - **МАКАНОН (МАКОГОН)**— «дерев'яний прилад для товчення маку в горщику (макітрі)»: *Lubiałam na święta makahonem ucierać mak.* УКР.
 - **МАКОВНИК (МАКІВНИК)** — «маківник»: *Na święta Bożego Narodzenia zawsze musi być makownik.* ПОЛ.
 - **MORELA (ЖОВТА ЧЕРЕШНЯ)** — «жовта черешня»: *Pamiętam jak dziećmi siedzieliśmy na drzewie i jedliśmy morele.*
 - **OŁADKI (ОЛАДКИ)** — «оладки» ця форма вживається тільки в множині: *Zrób dzisiaj na kolacje oładki* УКР.

I. Ф.: RACUCHY

- **OŻYNA (ОЖИНА)** — «ожина»: *Latem lubie okres kiedy są ożynu.* ПОЛ.
- **PALUSZKI (ЛІНИВІ ВАРЕНИКИ)**— «лінівні вареники» тільки в множині.: *Zrób paluszki.*
- **STUDZIENINA (ХОЛОДЕЦЬ)** — «холодець: *Na święta musi być studzienina z buraczkami.* ПОЛ.
- **TARKO (ТЕРТКА)** — «тертка, прилад, на якому труть овочі»: *Potrzeć to na tarku?*
- **ZELEPUHY (ЗЕЛЕПУХИ)** — «недозрілі фрукти», тільки мн. число: *Co ty jesz te zelepuchy.* УКР.
- **ZIELENINA (ЗЕДЕЛЬ)** — «овочі для супу, борщовий набір»: *Ide po zielenine na plac.* УКР.

3) Одяг, взуття, зовнішність і догляд:

- **ADIDASY (КРОСІВКИ)** — див. КРОСІВКИ
- **BAMBON (ПОМПОН)** — «кулька з пряжі на шапці або шарфі»:

Miałam taką czapkę z bombonami.

- **BERETKA (БЕРЕТ)**— «берет»: *Kupiłam sobie nową beretkę.* ПОЛ.
- **BIHUDI (БІГУДИ)** — «бігуді»: *Wtedy całą noc spałam na bihudiah.*

УКР.

I. Ф.: WAŁKI

- **BOSONÓŹKI (САНДАЛІ)** — «сандалі»: *Kupiłam wtedy sobie bosonuszki.* УКР.

- **CHAŁAT (ХАЛАТ)** —1— «піжама» —2— «халат»: *U nas lekarze chodzą w chałatach.* ПОЛ.

- **GARNITUR (КЛАСИЧНИЙ КОСТЮМ)** дивись **KOSTIUM**

- **GUMAKI (ГУМОВІ ЧОБОТИ)** — «гумові чоботи з халявами»:

Włusz gumaki.

- **GUMOWCE (ГУМОВІ ЧОБОТИ)** дивись GUMAKI

- **KAPISZON (КАПЮШОН)** — «капюшон»: *Ubierz kapiszon, bo tam zimno.* ПОЛ.

- **KAPRONY (ПАНЧОХИ)** — «панчохи»: *Nowe kaprony* УКР.

- **KOSTIUM (КЛАСИЧНИЙ КОСТЮМ)** — «чоловічий одяг, костюм»: *Na różnych uroczystościach chłopcy byli w kostiumach, a dziewczyny w białej bluzce i spudnicy.* ПОЛ.

I.Ф.: GARNITUR

- **KRASOWKI (КРОСІВКИ)** — «кросівки»: *Młodziśz teras najczeńściej chodzi f krasofkach.* УКР.

I.Ф.: ADIDASY

- **KRAWATKA (КРАВАТКА)** — «краватка»: *Tacie na urodziny kupiłam krawatk.* ПОЛ.

- **KUPAL'NIK (КУПАЛЬНИК)** — «купальник»: *Musze kupić nowy kupal'nik.* УКР.
- **МАЈКА (ФУТБОЛКА)** — «майка на бретелях»: *Podaj prosze tą majke.*
- **MANSZET (МАНЖЕТ)**— «манжет, рукав сорочки»: *Najgorsze było pszyszywanie tych manszetuf do formy.* ПОЛ.
- **MANATKI (РЕЧІ)** — «речі, багаж» (експр.): *Zabieraj swoje manatki i szuruj stont.* УКР.

I.Ф.: MANELE

- **MANELE (РЕЧІ)** дивись MANATKI
- **MARLA (МАРЛЯ)** — «марля»: *Pszeceć to pszez marle.* УКР.
- **MESZTY (ТУФЛІ)** — «туфлі»: *My jesienią chodzimy w mesztach.* ПОЛ.
- **PANTOFLE (КАПЦІ)** — «взуття для носіння вдома»: *Po domu u nas chodzi sie w pantoflach.* ПОЛ.
- **PATŁY (ПАТЛІ)** — «довгі скуйводжені пасма волосся»: *Weż zaczesz te swoje patły.* УКР.
- **PŁAWKI (ПЛАВКИ)** — «чоловічі плавки»: *Spakuj sfoje pławki.* УКР.
- **PUZATY (ПУЗАТИЙ)** — «хтось з великим животом» (ірон.): *Ty cicho bońć puzaty.* УКР.
- **SPORTYWKA (СПОРТИВНИЙ КОСТЮМ)** — *спортивний костюм: Na lekcje wuefu to ty sportyfke nosili.* УКР.

I.Ф.: DRES

- **SZELKI (БРЕТЕЛЬКИ)** — «бретельки»: *Nie zakładaj bluski na szelkach, bo pujdziemy do kościoła.*
- **SZNURÓWKA (ШНУРІВКА)** — «стрічка для шнурування взуття, шнурівка»: *Sznurufka ci sie rozwiązała.* ПОЛ.

4) Людина: номінації осіб та оцінка характеру/поведінки:

- ***BABA (БАБА)** — «жінка», знев. а. ірон.: *Alesz to była fstrentna baba.* ПОЛ.

I. Ф.: BABSZTYL

- **BABSZTYL (БАБА)** — дивись BABA
- **BACHOR (БАЙСТРЮК)** — «нестерпна дитина», експр.: *Okropne bachory.* ПОЛ.

I. Ф.: BĘKART

- **BAŁWATUŃCIO (ДУРНИК)** — «дурник» жарт. і ласк.: *Ależ ty bałwatuńcio.*

I.F.: GŁUPTAS

- **BATJAR (ВОЛОЦЮГА)** — «шибеник, жартівник» експр.: *Ale z niego był batjar,* також інформатори вживають це слово; ПОЛ.

I. Ф.: ŁOBUZ

- ***BĘKART (БАЙСТРЮК)** дивись BACHOR
- ***BURMYŁO (ХАМ)** — «неотесаний, буркун, грубіян», експр: *Ale to burmyło.* УКР.

I. Ф.: GBUR, MRUK

- **CHŁOPAK (КАВАЛЕР)** — дивись KAWALER
- **CHUDERLAK (ХУДИЙ)** — «дуже худий чоловік»: *To straszny chuderlak.* ПОЛ.

- **CZUDO (ЧУДАК)** — «чудак» (жарт.): *Alesz to czudo.* УКР.

- ***DRYPCIA (СТАРА ДІВА)** — у фразеологічному вислові CIOCIA DRYPCIA «прізвисько жінки, що виглядає й поводитья як стара діва»: *Wyglądała jak ciocia drypcia.*

- **DIDKO (ЧОРТ)** — «чорт» (експр.): *Co za ditko w niego fstompil* (PC). УКР.

- **DURNOWATY (ДУРНИЙ)** — «трохи дурний; придуркуватий»: *Durnowaty czy co?* (AM). ДОР.

- **DWOJNIK (ДВІЙНИК)** — «двійник»: *Ona muwiła, że każdy ma swojego dwojnika;*

- **FACET (ЧОЛОВІК)** — «якийсь чоловік, про якого говорять»: *To był facet w pożondku.* ПОЛ.

І.Ф.: MĘŻCZYŻNA

- ***FRAJER (НЕДОСВІДЧЕНА ЛЮДИНА)** — «недосвідчена людина» (експр.): *Ta to frajer, on myślał, że to raz i dwa i masz zrobione.* ПОЛ.

- **GIMNASTYK (УЧИТЕЛЬ ФІЗКУЛЬТУРИ)** — «учитель фізкультури»: *Nasz gimnastyk był dobrym.*

- **GŁUPI (ДУРНИЙ)** дивися DURNY

- ***HADIUKA (ГАДЮКА)** — 1— «гадюка»: *Jaka okropna hadiuka;* 2— «людина, що навмисне шкодить іншим» (перен.): *Alesz to hadiuka!* УКР.

- **KAWALER (ЗАЛИЦЯЛЬНИК)** — «залицяльник, хлопець»: *No i co, masz kawalera?* ПОЛ.

І.Ф.: CHŁOPAK

- **MUDRAHELK (РОЗУМНИК)** — «розумник»: *To jeszcze ten był mudrahelyk.* УКР.

- **NIUŃKA (ОСОБА, ЯКА НЕ МОЖЕ СОБІ ДАТИ РАДУ)** — «той, хто не вміє собі дати раду»: *Ale z niego niuńka.* ПОЛ.

- **PEREKIŃCZYK (ПЕРЕКІНЧИК)** — «той, хто змінює свої релігійні переконання»: *To taki perekińczyk. Jutro tu sie znuf odmieni.* УКР.

- **POKIWANY (НЕЩАСНИЙ)** — «скривджений долею»: *On jest pokiwany.*

- **PSICH (ПСИХ)** — «психічно хворий, божевільний, людина, яка поповодиться як божевільна»: *On jakiś psich. Ja go sie boje.* УКР.

- **RAHUL' (РАГУЛЬ)** — «зневажливе прізвисько українця з села або людини, яка своєю поведінкою його нагадує» (експр.): *Ta to sami rahuli ponajeżdżali.* УКР.

І.Ф.: RAHULICHA для ж. р.

- **RAHULICHA** — дивись RAHUL'
- **REKITIOR (РЕКЕТИР)** — «людина, що належить до злочинного угруповання, яке займається вимаганням грошей»: *W 90 było pełno rekitioruf.* розм. УКР.
- **SMAROWÓZ (БРУДНУЛЯ)** — «бруднуля» (експр.): *Ić sie imuj smarowoz.*
- **STRACHOPUT (БОЯГУЗ)** — «боягуз» (експр.): *Weronika nie można być takim strachoputem.* УКР.
- **SYROMUDRY (ПРЕМУДРИЙ)** — премудрий, всезнайко (ірон.): *Co to ty taki syromudry.* УКР.
- ***SZAŁAPUT (ЛЕГКОВАЖНА ЛЮДИНА)** — «легковажна людина, легкодум»: *Tylko nie bońć szalaputem.* ПОЛ.
- ***SZTURPAK (ДУРЕНЬ)** — «дурень» експр.: *Ale to szturpak.* ПОЛ.
- **TATO (ТАТО)**— «батько»: *Teras to tato chodzi na zakury.*
- **TUMAN (ДУРНИЙ)** — «людина повільна на розум, дурна» експр.: *Ty co tuman?!* ПОЛ.
- **ŻMOT (СКУПИЙ)** — «скупий», експр.: *To jeszcze ten żmot.* УКР.
- **ŻULIK (ШАХРАЙ)** — «шахрай»: *Co to za żulik?* ПОЛ.

5) Дії, рухи, фізичні стани (у т. ч. експресивні дієслова):

- ***BAŁANDAĆ (МАХАТИ)** — «махати, рухати ногами», експр.: *Pszestań bałandać tymi nogami!* УКР.
- ***BEŁTAĆ (МІШАТИ)** — «мішати рідину, яйця», найчастіше форма ROZBEŁTAĆ: *Rozbeltaj śmietanę. Ale co robisz? — mieszam.* ПОЛ.

I. Ф.: KAŁAPUĆKAĆ

- **WEMBAĆ (sobie) (НЕ ПЕРЕЖИВАТИ)** — «не хвилюватися; не перейматися чимось», експр.: *Ty sobie bembasz s tego*

- **BRECHAĆ (БРЕХАТИ)** — «брехати» експр.: *Tosz trzeba umieć tak brechać.* ПОЛ.

I. Ф.: BRESZYĆ

I.F.: KOŁHOŹNIK

- **BRESZYĆ (БРЕХАТИ)** — дивися BRECHAĆ
- **SACKAĆ SIĘ (ПАНЬКАТИСЯ)** — «занадто обережно щось тримати; обходити щось дбайливо», експр.: *Oni się z nim sackają, a on im na głowę wylazi.* ПОЛ.

- ***CHAPNAĆ (СХОПИТИ)** — «схопити щось поспіхом»: *Chapnął sfoje żeczy i poleciał;*

I.Ф.: ZŁAPAC

- ***CIUMAC (ЦІЛУВАТИ)** — «цілувати» (пест.)»: *Daj cium.*
I. Ф.: РОЦИУМАĆ i CIOM

- ***HEPAC (ТРЯСТИ)** — «трясти» *Ale hepie f tym aucie.* УКР.

- ***HOJDAĆ (SIĘ) (ГОЙДАТИСЯ)** — у звертанні до дітей: «гойдатись»: *choć pohojdam.* ПОЛ.

- **HRYMAC (ГРЮКАТИ)** — «сильно грюкати, бити у двері»: *Te dzieci przestaną już hrymac drzwiami?* УКР.

I.Ф.: WALIĆ

- **HRYMNAĆ (ВПАСТИ)** — «впасти»: *Hrymnela prosto na podłoge.*
ПОЛ.

- ***HULAC (ГУЛЯТИ)** — «гуляти, відпочивати, робити що хочеш у вільний час»: *Hulaj duszo czszy dni świont.* ПОЛ.

- **FAJDAC (БРУДНИТИ)** — «бруднити» (експр). У теперішньому часі вживається лише форма BRUDZIĆ: *Zobacz, masz cały reńkaf zafajdany.*

I.Ф.: GIZDRAĆ

- **FRYGAC (ЇСТИ)** — «їсти» (жарт.): *No to frygaj to szyrko i zmykaj.*

- **GADAĆ (ГОВОРИТИ НІСЕНІТНИЦІ)** — «говорити нісенітниці, багато й бездумно говорити» (експр.): *Gada i gada! Ilesz można gadać?* ПОЛ.

- **GIZDRAĆ (БРУДНИТИ)** дивись FAJDAĆ

- **GNIĆ (ДОВГО СПАТИ)** — «довго спати» (експр.): *Mama zawsze mówiła, ileś można gnić f tym łuszku?*

- **GUZDRAĆ SIĘ (ВОВТУЗИТИСЯ)** — «повільно щось робити» експр.: *Ile można się guzdrać?* ПОЛ.

- **НАМАĆ (ЇСТИ)** у звертаннях до дітей «істи»: *No hamaj ładnie.* УКР.

- ***HARATAĆ (SIĘ) (УДАРИТИСЯ)** — «ударитися, покалічитися»: *Alem się haratnęła.* ПОЛ.

- **HARKAĆ SIĘ (СВАРИТИСЯ)** — «сваритися» (експр.): *Znuf się poharkali z żoną.*

І.Ф.: **HYRKAĆ SIĘ**

- **HYRKAĆ SIĘ (СВАРИТИСЯ)** дивись HARKAĆ SIĘ

- **IWANIĆ (ОБМАНЮВАТИ)** дивись ZAIWANIAĆ

- **KAŁAPUĆKAĆ (МІШАТИ)** дивись BEŁTAĆ

- **KAŁATAĆ (ГРЮКАТИ)** — «грюкати, стукати» (експр.): *Nie kałataj tym.* УКР.

- **KATULAĆ (SIĘ) (КОТИТИ, ЙТИ)** — 1 — «крутити щось кругле, котити»: *Nie nieś tej beczki, weś katulaj ją;*

— 2 — «крутитися, робити сальто»: *Dziećmi lubiliśmy katulać się f śniegu* (РС);

— 3 — «йти, просуватися» перен.: *Jakoś pomalo dokatulałam się do domu od was.* ПОЛ.

І.Ф.: **KATULKAĆ SIĘ, KATULAĆ SIĘ, SKATULAĆ SIĘ**

- **KAŞAĆ** — 1 — «укус твариною»: *On się kąsa;*

— 2 — «кусати щось»: *Daj ukąsić jaroko.* ПОЛ.

I.Ф.: UKAŚIĆ

- **KIMARZYĆ (ДРИМАТИ)** — «дримати» жарт.: *Chfile pokimaże i czeba dalej brać sie do roboty.* ПОЛ.
- **KIPIEĆ (КИПІТИ, ЗЛИТИСЯ)** — 1 — «кипіти» (про воду): *Woda kipi f czajniku;* —2 — «злитися» метафорично: *Ona całą asz kipi.* УКР.
- **KIZDRAĆ (БРУДНИТИ)** дивись GIZDRAĆ
- **KOLEGOWAĆ (ДРУЖИТИ)** — «бути чийось другом, дружити»: *Nasi rodzice kolegują i tam nadzieje, że nasze dzieci tesz bendą.* ПОЛ.
- **KUMEKAĆ (РОЗУМІТИ)** — «розуміти» (експр.): *Kumekasz o co chodzi?* УКР.
- **LAPNAĆ (ЛЯПНУТИ)** — «сказати щось необдумано»: *Ile można lapać językiem?* ПОЛ.
- **MALOWAĆ (SIE) (РОБИТИ МАКІЯЖ, ФАРБУВАТИ)** — 1 — «робити макіяж»; 2 — «фарбувати волосся»: *Nie bende sie dzisiaj malować.*
- **MIKICIEĆ (SIE) (ПЛУТАТИ)** — «плутати, помилятися» експр.: *Fszystko mi sie pomikiciło w głowie.* ПОЛ.
- **UBIERAĆ (ОДЯГАТИСЯ)** — «одягатися»: *Ubieraj sie i wychodzimy* (БС). ДОР.
- **NADOJADAĆ (НАБРИДАТИ)** — «набридати»: *Ciągle to samo, jusz mi nadojadło.* ПОЛ.
- **NADUĆ SIE (НАДУТИСЯ)** дивись DUĆ SIE
- **NASTROIĆ SIE (НАЛАШТУВАТИСЯ)** — «налаштуватися на щось»: *Jusz nastroiłam sie na ten wyjazd.* ПОЛ.
- **NAZYWAĆ SIE (НАЗИВАТИСЯ)** — «називатися, мати ім'я»: *Nazywam sie Anna.*
- **NYKAĆ (ШУКАТИ)** — «шукати, нишпорити, не будучи впевненим, що шукаєш»: *Gdzie ty to zanykała?* УКР.

- **OBEZWAĆ (ОБИЗВАТИ)** — «обзивати»: *Jeszcze raz obezwiesz siostrę, pujdziesz do konta.* УКР
- **OBGANIAĆ (ОБГАНЯТИ)** — «обганяти, випереджати»: *Co rano idonę do pracy obganiam fszystkich.* УКР.
- **OGLĄDAĆ (ДИВИТИСЯ)** в сполученні: **OGLĄDAĆ TELEWIZOR** — «дивитися телевізор»: *Dzieci, ićcie oglądac telewizor, tam bajki leca.*
- **OGLĄDAĆ (OGLĄDNAĆ) SIĘ (ОЗИРНУТИСЯ)** — «озирнутися»: *On za mną tak sie oglądnił, że mi strasznie zrobiło sie.*
- **PODPEREZAĆ SIĘ (ПІДПЕРЕЗАТИСЯ)** — «підперізуватися, підв'язуватися ременем, поясом) ірон.: *Coś sie tak potperezala?* УКР.
- **POKRZYWIAĆ SIĘ (КРИВЛЯТИСЯ)** — «насміхатися над кимось, кривлятися, передражнювати»: *Nie pokrzywiaj sie starszym.*
- **POPRAWIĆ SIĘ (ПОПРАВИТИСЯ)** — «поправитися, набрати вагу»: *Ty sie chyba poprawilaś?* УКР.
- **PRZESPAĆ (ПРОСПАТИ, ПРОГАВИТИ)** — 1 — «проспати»; 2 — «прогавити, пропустити»: *Lubiałam przespać do szkoły.* ПОЛ.
- **PRZYTASKAĆ (ПРИНЕСТИ)**— «принести щось важке або незручне» (експр.): *Ledwie to przytaskalam.* ПОЛ.
- **RAJDAĆ (ДОВГО РОЗМОВЛЯТИ)** — «довго розмовляти, пліткувати з кимось знайомим»: *Ile można rajdać.*
- **REHOTAĆ (SIĘ) (РЕГОТАТИ)** — «голосно сміятися, реготати»: *Co tak się rehoczesz?* ПОЛ.
- **ROZBIĆ (РОЗБИТИ)** — «розбити, розтрощити»: *Rozbiłam garnuszek.* ПОЛ.
- **ROZPIECZĘTOWAĆ (ВІДКРИТИ)** — «щось відкрити»: *Rospieczentowałam prezent od ciebie.* ПОЛ.
- **ROZSŁABIĆ (РОЗСЛАБИТИСЯ)** — «розслабитися»: *Weś sie rozsłap.* УКР.

- **RYCHTOWAĆ (ГОТУВАТИСЯ)** — «готуватися»: *Co tam babcia rychtuje?* ПОЛ.

- **RYĆKAĆ (КОЛУПАТИСЯ)** — «колупатися» (експр.): *Co ona tam ryćka f tym talerzu.*

- ***RYPAĆ (SIE) (РИПАТИСЯ)** — «не рипатися» (перен.). Зазвичай вживається з запереченням: *Siedź cicho i nigdzie nie rypaj sie.* УКР.

- ***SKISŁY (СКИСЛИЙ)** — «скислий, прокислий»: *Skisła zupa* (БС). УКР.

- ***SPATKI (СПАТИ)** — «спати» в дитячій формі: *Choć spatki* (АМ). ПОЛ.

- **TŁUMIĆ SIE (ШУМІТИ)** — «шуміти, гучно поводитися», експр: *Ale sie tłumisz.*

- **SZLAJAĆ SIE (ШЛЯТИСЯ)** — «вештатися» жарт.: *Gdzie sie szlajala?*

I.Ф.: SZWENDAĆ SIE

- **SZPURNAĆ (ЖБУРНУТИ)** — «жбурнути» експр: *Nie szpuraj tym!*

- **SZTURKAĆ (ШТОВХАТИ)** — «штовхати»: *Nie szturkaj sie z bratem.* ПОЛ.

- **SZWENDAĆ SIE (ШЛЯТИСЯ)** дивись SZLAJAĆ SIE

- **TASKAĆ** — «нести (важке)» експр.: *Pszestań taki cienzar taskać.*

ПОЛ.

I.Ф.: TASZCZYĆ

- **TASZCZYĆ** дивись TASKAĆ

- **TELEPAĆ (SIE) (ТРЯСТИСЯ)** — «трястися, тягнутися повільно»: *Na naszych drogach to dobrze telepie.* УКР.

- **UKAŚIĆ** дивись KAŚAĆ

- **WCINAĆ (ЇСТИ)** — «їсти»: *Co tak fcinasz?* ПОЛ.

- **WTRYNIAĆ SIĘ (НЕПОТРІБНЕ ВТРУЧАННЯ)** — *непотрібно втручатися в щось, жарт.: Po co było sie ftryniać? ПОЛ.*
 - **WYCIĄGAĆ (ВИЙМАТИ)** — «виймати»: *Wyciongnij to z szafy.*
 - **ZAGLĄDNAĆ (ЗАГЛЯНУТИ)** — «заглянути»: *Zagłondnij do środka. ПОЛ.*
 - ***ZAIWANIAĆ (ОБМАНЮВАТИ)** — «обманювати»: *Co ty tu zaiwaniasz? ПОЛ.*
- I.Ф.: IWANIĆ, ZALEWAĆ
- **ZAKOMPASOWAĆ (СКАСУВАТИ)** — «скасувати квиток»: *Zakompasowałaś bilety? УКР.*
 - **ZALEWAĆ** дивись **ZAIWANIAĆ**
 - **ZASTĘPOWAĆ SIĘ (za kogoś) (ЗАСТУПАТИСЯ)** — «заступатися, захищати когось»: *Co ty za nią zastempujesz sie? УКР.*
 - **ZAŚWIECIĆ (ЗАПАЛИТИ)** — «запалити»: *Zaświecić światło. ПОЛ.*
 - **ZBIERAĆ SIĘ (МАТИ НАМІР)** — «мати намір, збиратися щось робити»: *Ty sie zbierasz to dokończyć? ПОЛ.*
 - **ZDYBAĆ (SIĘ)** — «зустрітися» жарт.: *Gdzie sie zdybiemy? ПОЛ.*
 - **ŻENIĆ SIĘ (ШУМІТИ)** дивись **TŁUMIĆ SIĘ**
 - **ZWURDZIĆ SIĘ (o mleku) (ЗСІДАТИСЯ)** — «зсідатися при варінні»: *Pilnuj, bo zwurdzi się. УКР.*

б) Спілкування, вигуки, частки, дискурсні слова:

- **А О (МОДАЛЬНА ЧАСТКА)** — модальна частка; може виражати виправдання або підсилене повідомлення:
A o jej si udało.
- **СНОЈСІ-СНОЈСІ (ХОДИ ХОДИ)** — «ходи ходи» у звертанні до маленької дитини: *Chojci na ron'ci.*

- **CZEGO (ЧОМУ)** — «чому, через що, чого»: *czego ty nic nie mówisz?* УКР.
- ***НАЈТУ (ГУЛЯТИ)** — у звертаннях до дітей «вигук, що повідомляє про вихід на прогулянку»: *Choć hajtu.*
- **ЈОЈ («ЙОЙ»)** — вигук при болі, дослідженнях: *Joj, jak to boli.* УКР.
- **ЈОЈКАЌ (СКАРЖИТИСЯ НА ЩОСЬ)** — «стогнати, скаржитися»: *Ile można jójkać.* УКР.
- **SERWUS (ПРИВІТ)**— «привіт» (дружнє привітання): *Serwus!* ПОЛ.
- **ТА (ОСЬ)** — «частка, що вказує на щось»: *Ta idź; Ta sy zrub.* ПОЛ.
- **ТИРА (ТИПУ)** — 1 — «щось на кшталт»: *Nu wiesz tira...;* 2 — «чи правда, справді» жарт.: *Tira tam uwieżyć.* УКР.
- **WSIO (ВСЕ, КІНЕЦЬ)** — «вже нарешті кінець» жарт.: *Fsio koniec!* УКР.

7) Освіта й шкільне/студентське життя:

- **АКАДЕМКА (АКАДЕМІЧНА ВІДПУСТКА)** — «деканська, академічна відпустка» розм.: *Chciałam wzięść akademkę* УКР.
І.Ф.: DZIEKANKA
- **ЕКСТЕРНЕМ (ЕКСТЕРНОМ)** — «екстерном, пришвидшено»: *Eksternem fszysko zdałam.* УКР.
- **ФАКУЛЬТАТІВ (ФАКУЛЬТАТИВ)** — «факультатив, додаткові заняття»: *W dziesiontej klasie mieliśmy fakultatyf z geografii Polski.* УКР.
- **ГАБІНЕТ (КАБІНЕТ)** — «шкільний кабінет: *Gabinet języka i literatury polskiej; Gabinet historii.* ПОЛ.
- **КАТАЛОГ (КЛАСНИЙ ЖУРНАЛ)** — «класний журнал»: *W szkole mamy katalogi.* ПОЛ.

- **KONTROLNA (КОНТРОЛЬНА РОБОТА)** — «контрольна робота»: *Najgorsze to były kontrolne z chemii.* УКР.

- **KURS (НАВЧАЛЬНИЙ РІК)** — «курс навчання, рік навчання»: *To na kturym ty jusz kursie?* ПОЛ.

- **PRZYRODA (ПРИРОДОЗНАВСТВО)** — «природознавство (шкільний предмет)»: *Wspominam dobrze ze szkoły lekcje przyrody.* ПОЛ.

8) Міський простір, транспорт і повсякденна мобільність:

- **AUTO (АВТОМОБІЛЬ)** — «автомобіль»: *Auta ganiają jak szalone.* ПОЛ.

I. Ф.: MASZYNA, SAMOCHÓD

- **DOBRAĆ SIĘ (ДОЇХАТИ)** — «дістатися, доїхати»: *U nas się gdziekolwiek dobrać z tym naszym transportem, a jusz szczególnie w zimi.* УКР.

- **DWÓR** — у висловах: NA DWORZEC, NA DWÓR, Z DWORU «надвір, назовні будинку»: *Ide na dwur; lub ide na ulice.* ПОЛ.

- **ELEKTRYCZKA (ЕЛЕТРИЧКА)** — «приміський поїзд»: *Fajnie sie jeździło elektryczką do Mościsk.* ПОЛ.

I.Ф.: POCIĄG

- **MARSZRUTKA (МАРШРУТНЕ ТАКСІ)** — «мікроавтобус міського сполучення, що курсує за певним маршрутом»: *O marszrutkach to ja moge muwić długo, bo tak jak one jeżdżą to strach.* УКР.

- **MASZYNA (АВТОМОБІЛЬ)** дивись AUTO

- **OGONEK (ЧЕРГА)** — «черга»: *Kiedyś to staliśmy godzinami w ogonku.* ПОЛ.

I.Ф.: KOLEJKA

- **PIESZKI (ПІШКИ)** — «пішки, на власних ногах»: *Idziemy pieszki?* УКР.

- **PLAC (БАЗАР)**— «ринок, базар»: *Tszeba pójść na plac.* ПОЛ.

- **PROSPEKT (ПРОСПЕКТ)** — «проспект, алея»: *Mieszkam na Kopernika, koło prospektu.* УКР.

- **TROTUAR (ТРОТУАР)** — «тротуар»: *Wejź na trotuar.* ПОЛ.

9) Установи, професії, офіційна сфера:

- **DOZORCOWA (ДВІРНИЧКА)** дивись DWORNICZKA

- **DWORNICZKA (ДВІРНИЧКА)** — «двірничка»: *Pamiętam jak na nas krzyczała nasza dworniczka.* УКР.

I.Ф.: DWORNIK, але рідше DOZORCOWA

- **DWORNIK** — дивись DWORNICZKA

- **GAZOWSZCZIK (ГАЗІВНИК)** — «людина, що ремонтує газові колонки»: *Tszeba zawołać gazofszczika.* УКР.

- **HURTOŻYTEK (ГУРТОЖИТОК)** — «гуртожиток чи робітничий гуртожиток»: *Normalne masz warunki w hurtożytku?* УКР.

- **INDEKS (ПОШТОВИЙ ІНДЕКС)** — «поштовий код»: *Jaki do was jest indeks?* УКР.

- **KRAWCZYNI (ШВАЧКА)** — «швачка»: *Zanieś todo tej krawczyni.* ПОЛ.

I.Ф.: KRAWCZYNIA

- **KRAWCZYNIA** дивись KRAWCZYNI

- **MEDSIOSTRA (МЕДСЕСТРА)** — «медсестра»: *Spozontku ona pracowała jako medsiostra.* УКР.

- **PAPKA (ПАПКА)** — «папка для документів»: *Weś te dokumenty f tej papce.* УКР.

- **PASZPORT (ПАСПОРТ)** — «паспорт, ID – картка»: *Jusz tam dosyć pracy z paszportami.* УКР.

- **POLIKLINIKA (ПОЛІКЛІНІКА)** — «поліклініка»: *Mama pracowała f poliklinice.* ПОЛ.

- **INSTANCJA (УСТАНОВА)**— «установа»: *Wyszsze instancje.* ПОЛ.
- **MORG (МОРГ)** — «морг»: *Nieboszczykuw trzymają u nas w morgu.* УКР.
- **SADEK (САДОЧОК)** — «дитячий садок»: *Ja nie chodziłam do sadku.* УКР.

10) Свята, традиції та культурні реалії:

- **BAMBULKA (ЯЛИНКОВА ПРИКРАСА)** — «ялинкова прикраса, т. зв. кулька»: *Musze zdjąć bambulki z drzewka* УКР.

І.Ф.: BAŃKA, BOMBKA

- **BAŃKA (ЯЛИНКОВА ПРИКРАСА)** — 1— дивись BAMBULKA — 2— «банка»: *Podaj bańkę ogurkuf.*

І. Ф.: SŁOIK

- **BOMBKA (ЯЛИНКОВА ПРИКРАСА)** — дивись BAMBULKA
- **DESZCZYK (ДОЩИК НА ЯЛИНКУ)** — «мішура (дощик) на ялинку, ялинкова прикраса»: *U nas na dżefko wieszalo sie lampki, bambulki i deszczyk.* УКР.

- **DRZEWKO (ЯЛИНКА)** — «ялинка на Різдво»: *Co roku kuruje z matą dżefwko.* ПОЛ.

- **GIRLANDA (ГІРЛЯНДА)** — «гірлянда; грубий декоративний ланцюг»: *Najpierf na dżefko ubieramy szpic a potem dopiero śfiatełka, bańki i girlandy.* ПОЛ.

- **KUCZKI (ЄВРЕЙСЬКЕ СВЯТО)** — «єврейське свято»: *Zazwyczaj po żydofskich kuczach jest zimno.*

- **PIERSZÓWKA (СВЯТА МЕСА)** — «назва Святої Меси у Львівській катедрі у неділю та свята о 13:00» *Po pirwszufce zawsze gdzieś sie szło.*

11) Дозвілля й спорт:

- ***BALON (М'ЯЧ)** — «гумовий м'яч»: *Żuć balon.* ПОЛ.

I. Ф.: PIŁKA

- **BASKIEDBOŁ (БАСКЕТБОЛ)** — «баскетбол»: *Pamiętam jak graliśmy w baskiedboł.* УКР.

I. Ф.: KOSZYKÓWKA

- **GIMNASTYKA (ВИД СПОРТУ)** —1— «вид спорту»; —2— «урок фізкультури»: *Kto teraz w naszej szkole uczy gimnastyki?*

- **KANAT (МОТУЗКА)** — «мотузка»: *Najgorzej to było zaliczać fchodzenie po kanacie.* УКР.

- **TURNIK (ТУРНИК)** — «перекладина»: *Lubiłam powisnąć na turnikie.* УКР.

12) Гроші, фінанси, валюта:

- **HRYWNIA (ГРИВНЯ)** — «назва валюти України»: *No i co s tego, że fprowadzili hrywnie?* УКР.

- **KUPON (КУПОН)** — «назва замісної валюти, що діяла в Україні»: *Kupony nie miały żadnej wartości.* УКР.

- **ZIELONE (ДОЛАРИ)** — «долари»: *Masz zielone?*

13) Природа, рослини, місцевість:

BADYL (БУР'ЯН) — 1— «бур'ян», зазвичай у множині.: *Fszystkie badyle powycinałem koło domu;*

—2— «про квітку», знев.: *Dał mi taki badyl.* ПОЛ.

***BAJURA (КАЛЮЖА)** — «брудний водоймище»: *Chciała pływać f tej bajuże.* ПОЛ.

WŁAWATEK (ЧАБЕР) — варш. «хабер»: *Wławatki to moje ulubione kwiaty.* ПОЛ.

BODIAK (ОСОТ)— 1— «осот»: *Znuf uktułam się do tego bodiaka.* ПОЛ.

—2— «будь-яка колюча рослина»: *Jakieś same dookoła bodiaki* (РС). УКР.
СНАВАЏ (ХАБАЗ) — 1— «бур'ян, трава»: *Na gżontkach wyrwałyśmy z siostrą chabazie*;

—2— «квітка» ірон.: *I po co ci ten chabaż w domu?*

14) Емоції, оцінка, характеристика людини:

- **ANIGDOT (ЖАРТ)** — 1— «жарт, анекдот»: *Opowiec ten anigdot o ruskim*;

— 2 — «хтось або щось смішне, кумедне»: *Nu ten Rafał to anigdot, ja ci muwie*. УКР.

I. Ф.: DOWCIP, KAWAŁ, WIC

- **ANIHDOT (ЖАРТ)** — дивись ANIGDOT

***BANIA (ГЕТЬ ЗВІДКИ, ВІДЧЕПИСЯ)** — вживається лише як вульг. форма. DO BANI — 1— «ні до чого»: *Do bani taka robota*.

—2— «до біса»: *Idź do bani*.

I. Ф.: рос. idi ty v banii

- ***BESZTAĆ (ЛЯЯТИ КОГОСЬ)** — «робити різкі догани», частіша форма ZBESZTAĆ: *Ale go zbeształ*. ПОЛ.

- **DURNOTA (ДУРНИЦЯ)** — «дурниця» (експр.): *Jak ci nie fstyd takie durnoty wygadywać*.

- **FAJNY (ГАРНИЙ)** — «гарний, чудовий»: *Ale masz fajny płaszcz* (AM). ДОР.

- I.Ф.: EKSTRA, SUPER, ŚWIETNY, ZNAKOMITY

- **FEST (ДУЖЕ)** — «дуже, сильно»: *To fest bolało*. ПОЛ.

- **DUPERELE (ДУРНИЦІ)** — «дурниці, дрібниці» (експр.): *Wiecznue jakiś duperele mówi*. ПОЛ.

- **GŁUPOTY (ДУРНИЦЯ)** дивися DURNOTA

- **GŁUPSTWO (ДУРНИЦЯ)** DURNOTA

- **HECA (ЖАРТ)** — «кумедний випадок, жарт»: *Pamiętam jak robiliśmy sobie hecy.* ПОЛ.

15) Інше:

- **CHOROBOWE (ЛІКАРНЯНИЙ)** — «лікарняний»: *Pamiętam jak słowa nauczycieli była na chorobowym.* УКР.

- ***CZUTKA (ПЛІТКА)** — «чутка, плітка» (жарт.)»: *Takie czutki się rozeszły.* УКР.

I.Ф.: SŁUCHY

- ***DUĆ (ДУТИ)** — 1— «дути, дмухати»: *Ale duje!* ПОЛ.

—2— «дугися»: дивись **BUŃDZIURZYĆ SIĘ**

- ***DURNO (БЕЗКОШТОВНО)** — зазвичай форма **ZA DURNO** «безкоштовно»: *Dzisiaj f tramwaju jechałam za durno.*

- **FIKSOWAĆ (ЗАКРІПЛЮВАТИ)** — «закріпити, зафіксувати»: *To trzeba zafiksować.*

- **FINTIKLIUSZKI (ДРІБНИЧКИ)** — «дрібнички в множині»: *Takie różne fintykl'uszki.*

I.Ф.: DROBIAZGI

- ***FOKUS (ЦИРКОВА ШТУЧКА)** — «циркова штучка» (жарт.): *Fokus pokus.* ПОЛ.

- **FORMA (ФОРМА)** — «шкільна форма; інші уніформи»: *Te nasze formy były okropne.* УКР.

- ***FRONT (ФАСАД)** — «передня сторона, фасад» *Frontowa ściana.* ДОР.

- **FRYZJERNIA (ПЕРУКАРНЯ)** — «перукарня»: *Ide do fryzjerni.* ПОЛ.

- **GARDEROVA (РОЗДЯГАЛЬНЯ)** — «гардероб, роздягальня»: *Kto ma klucz od garderoby?* ПОЛ.

- **GILE (СОПЛІ)** — «соплі» поблажливо: *Weś chusteczke i wyczyszuj te gile, bo sie s ciebie fszyscy śmieją.*

GLANS (ГЛЯНЕЦЬ) — «глянець, блиск»: *Buty tam wyczyszczone na glans.* ПОЛ.

НЕТ (ГЕТЬ) — 1 — «далеко, ген»: *Pojechał het stond;*

— 2 — «геть» (експрес.): *Idź het;*

— 3 — «зовсім, цілком»: *Het oszalał.* ПОЛ.

КІЕРЕҘА (РОЗУМНА ГОЛОВА) — «розумна голова» з позитивним емоційним відтінком: *Ten to ma kiereła.* ПОЛ.

І.Ф.: ҘЕРЕТА, ҘЕРЕТУНА

- **КОЛЕЈКА (ЧЕРГА)** дивись OGONEK

- **KORYTARZ (СХОДОВА КЛІТКА)** — 1 — «сходова клітка» *Ale u was ciemno na korytażu;* 2 — «передпокій».

- **KUPA (БАГАТО)** — «велика кількість»: *Kupe czasu jusz minelo.* ПОЛ.

- **KUPÉ (КУПЕ)** — «купе в поїзді з місцями для сидіння або сну»: *Jechało nas cztery osoby, wienc kup'e mieliśmy całe dla siebie.* УКР.

ҘЕРЕТА — дивись КІЕРЕҘА

ҘЕРЕТУНА (РОЗУМНА ГОЛОВА) — дивись КІЕРЕҘА

- **MAGAZYN (КРАМНИЦЯ)** — «магазин»: *Zamiast sklepu, używamy nie raz nazwe magazyn.*

- **MAJSTERNIA (МАЙСТЕРНЯ)** — «ремісничий цех, майстерня»: *Nasz sonsiad ma swoją majsternie.*

MASNY (ЖИРНИЙ) — «жирний»: *Do niczego nie można było sie dotknońć, bo fszystko było masne* (АМ). УКР.

- **МАТ (МАТИ, МАТ)** — 1 — «мати»: *Zawsze nauczyciel od wuefu kszyczał rozłuszcie mat.* 2 — «мат, нецензурне слово»: *Matem kryć.* УКР.

NAGNIOTEK (МОЗОЛЬ) — «мозоль»: *Zobacz jaki tam nagniotek.* ПОЛ.

- **НІЕВРОКО (ДОСИТЬ БАГАТО)** — «досить багато»: *Ona ma apetyt niewroko.*

NIEZDAŁY (НИКУДИШНІЙ) — «нікудишній, у поганій формі»: *Moja teściowa lubi używać słowo niezdały.*

- **PCICHAĆ (ЧИХАТИ)** — «чихати»: *Ona tak śmiesznie pcicha.* УКР.

POZAWCZORAJ — «позавчора»: *Byłam tam pozawczoraj* (АМ). ДОР.

І.Ф.: PRZEDWCZORAJ

- **PRZEDWCZORAJ** дивись POZAWCZORAJ
- **PUTIOWKA (ПУТІВКА)** — «куплена путівка, путівка на відпочинок»: *Dostawałem f pracy putiowke i jechaliśmy odpoczywać* (РС). РОС.

RAPATY (ШОРСТКИЙ) — «шорсткий»: *Podaj krem, bo tam jakieś rapate rence.* ПОЛ.

ROBACZLIWY (ХРОБАЧЛИВИЙ) — «хробачливий»: *Uważaj, bo te ślifki mogą być robaczliwe.* ПОЛ.

RYNWA (РИНВА) — «ринва, жолоб для стоку води»: *Tszeba pszczyscić rynwe.* УКР.

- **RZĄD (РЯД)** — «ряд, шеренга»: *Stańcie fszyscy w żont* (АМ). ДОР.

І.Ф.: PRZEDSZKOLE

- **ZAPISKA (ЗАПИСКА)** — «письмова записка»: *F szkole to pisaliśmy sobie zapiski na lekcjach* (АМ). РОС.

3.4. Тематична класифікація фразеології:

1) Фрази:

GADAJ DO NIEJ, ONA DZWONI — «говорити марно, бо вона все одно зробить по-своєму»

HOWORY DO HORY, A HORA HOROJU дивись GADAJ DO NIEJ, ONA DZWONI. УКР.

JAKI J 'ICHAŁO, TAKI ZD' YBAŁO — «один вартий іншого». УКР.

- **TY SE MÓW, A JA SE ZDRÓW** дивись GADAJ DO NIEJ, ONA DZWONI.

2) **Вислови:**

DAĆ NA STRZYMANIE — «заспокоїтися»

DOSTAĆ ŚWIRKA — «збожеволіти, зійти з розуму»

DRZEĆ MORDE — «кричати»

MATEM KRYĆ — «ляятися, вживати лайку».

MIEĆ ŚWIRA — «бути божевільним»

POSZEDŁ I PRZEPADŁ — «піти і довго не повертатися»

TRZYMAĆ SZTAMĘ — «підтримувати когось»

3) **Іменникові вирази:**

- **CIOCIA DRYPCIA** — «старша незаміжня жінка»

- **DWA RUBLI W KUPI** — «унікальна, неповторна особа».

- **KOCIE ŁBY** — «дорога з необробленого каміння»

- **TO I OWO** — «збірка, сукупність, на перший погляд різних елементів чи дій»

4) **Окреслюючі події:**

- **SĄDKIEM PROSTO** — «звичайно, нормально».

- **CHCĄC NIE CHCĄC** — «мимоволі»

- **NA LEWO I PRAWO** — «завжди, скрізь».

- **NI W PIĘĆ, NI W DZIEWIĘĆ** — «невлучно»

- **OD „A” DO „JA”** — «від початку до кінця».

- **TUDA SIUDA** — «туди-сюди» (ходити).

- **W TRI MIGA** — «швидко».

- **ZA JEDNYM ZACHODEM** — «одразу, заодно».

5) **Сполучення:**

DUSZONE KARTOFLE — «пюре з картоплі»

- **KIEROWNIK KLASOWY** — «класний керівник»

- **KOLOROWY OŁÓWEK** — «кольоровий олівець»

- **KWASZONA KAPUSTA** — «квашена капуста»

- **KWAŚNE MLEKO** — «кисле молоко»

- **PROSTY OŁÓWEK** — «олівець»
- **SUCHE WINO** — «сухе вино»
- **ŚWIEŻE POWIETRZE** — «відкрита, свіжа місцевість»

Український вплив був більш органічним та історичним, формуючи львівський польський діалект на рівні фонетики та старої лексики.

Третє покоління функціонує в умовах незалежної України, де головним лінгвістичним чинником навколишнього середовища є **українська мова**. Якщо вони володіють польською, то вона, ймовірно, буде ближчою до сучасної польської мови з Польщі (завдяки медіа) та буде відчувати вплив сучасної української мови (калькування, сленг).

Загалом, матеріал розділу 3 засвідчує, що розмовне мовлення польської інтелігенції Львова є результатом тривалого співіснування двох мовних систем у спільному соціокультурному просторі та відображає неперервність локальної традиції. Лексикон і фразеологія, зафіксовані в інтерв'ю з представниками трьох поколінь, демонструють поєднання стабільних локальних елементів (побутові назви, експресивні характеристики, сталі вислови) із динамічними новими нашаруваннями, що з'являються під впливом сучасного українськомовного середовища й медіакомунікації.

Виявлені тематичні групи підтверджують, що найбільша кількість локально маркованих одиниць пов'язана з повсякденним життям і неофіційною комунікацією, де мовці мають можливість вільно використовувати елементи «львівської польщини» як маркер групової ідентичності. Таким чином, досліджена лексика постає як важливий індикатор мовної історії Львова та як засіб відтворення культурної пам'яті міста у мовленні польської спільноти.

ВИСНОВКИ

З наведеного вище стану сучасної польської мови серед львівської інтелігенції можна зробити висновок, що польська мова є живою серед сучасної молоді інтелігенції. Вона вживає її вдома, у колі знайомих та нерідко на роботі, а також має контакт із польською книжкою, пресою та медіа.

Ступінь впливу чужомовних елементів залежить, передусім, від рішення особи, яка щодня користується рідною мовою. У випадку інтерв'ю, наданих інформантами, це загальна польська мова.

Рівень та тип освіти також є чинником, що впливає на форму мови. Для сучасної львівської молоді характерне користування узуальною формою польської мови кресів. Натомість особи з вищою освітою у мовленні та письмових висловлюваннях дотримуються загальних польських мовних норм більш ретельно.

Відмінність між діалектом інтелігенції та міською говіркою досі зберігається. Що ж до фонетики, то межа є більш плавною.

Великий вплив має українська мова, передусім це стосується розмовної мови. У самоконтрольованих висловлюваннях інтелігенція майже повністю уникає використання чужомовних та діалектних елементів.

На польську мову повоєнного покоління львівської інтелігенції вплив мала російська мова, оскільки старші інформанти навчалися та працювали в СРСР.

Проведений аналіз підтвердив, що польська мова у Львові функціонує в умовах тривалого мовного контакту і є частиною щоденної комунікації окремих груп – насамперед польської спільноти та інтелігенції, пов'язаної з польськомовною освітою й культурним середовищем. Водночас це функціонування має ситуативний характер: повніше локально марковані елементи проявляються в неофіційному спілкуванні, тоді як у формальних ситуаціях переважає орієнтація на загальнопольську норму.

Матеріал розділу 1 показав, що найбільш помітні відмінності у мовленні львів'ян простежуються у фонетиці, де частина рис виявляється навіть у контрольованому мовленні (зокрема підвищення середніх голосних у ненаголошених позиціях, окремі особливості груп приголосних тощо). Натомість флексія в загальному демонструє значно вищий ступінь нормативності й лише епізодичну появу регіональних форм або коливань, що виникають у спонтанному мовленні. Лексика і синтаксис зазнають впливів найчастіше, однак ці впливи здебільшого є функціональними (комунікативно доцільними) й обмеженими ситуацією спілкування.

Розділ 2 засвідчив, що мовна картина трьох поколінь львівської інтелігенції формується під впливом історичних умов ХХ століття. Для старшого покоління характерніші стабільні риси «кресової» польської мови та традиційного львівського середовища; для повоєнного – додатковий вплив радянської мовної політики й російської мови; для наймолодшого покоління – домінування українського мовного середовища, що проявляється у калькуванні, сучасних запозиченнях і зсуві комунікативних сфер. Таким чином, зміна соціально-політичного контексту прямо відбилася на мовній практиці та на співвідношенні «локальне-загальнонаціональне» у польській мові львів'ян.

Важливим підсумком є те, що українсько-польські взаємовпливи у мовленні львівської інтелігенції мають різну природу: частина явищ є історично закріпленими (традиційні українізми/регіоналізми, усталені моделі), тоді як інша частина має сучасний характер і пов'язана з поточною україномовною комунікацією, освітою та медіа. У багатьох випадках простежується не стільки «заміщення» польської системи, скільки додавання контактних елементів у межах певних тем і ситуацій.

Розділ 3 довів, що локально маркована лексика й фразеологія мають системний характер і концентруються переважно у сферах повсякденного життя: побут, їжа, одяг, шкільно-студентська сфера, міський простір, оцінка людини й поведінки, експресивні дієслова, вигуки та дискурсні слова. Саме

ці домени є найпродуктивнішими для збереження регіональних одиниць, оскільки вони пов'язані з неофіційним спілкуванням, емоційністю й культурною пам'яттю міста.

Окремо слід підкреслити, що для мовлення львівської інтелігенції характерна комунікативна варіативність: носії здатні перемикатися між локальною розмовною формою та більш нормативним різновидом польської мови. Отже, локальні елементи виступають не лише наслідком інтерференції, а й маркером ідентичності, стилістичним засобом і способом відтворення «львівського мовного коду» в межах своєї групи.

Перспективи розвитку польської мови у Львові пов'язані з кількома чинниками: підтримкою польськомовної освіти та культурних інституцій, активними контактами з Польщею (медіа, навчання, міграційні зв'язки), а також міжпоколіннєвою передачею мови в сім'ї. У сучасних умовах польська мова має реальні шанси зберігатися як жива комунікативна практика, однак її подальший стан залежатиме від стабільності середовища, у якому вона використовується, та від того, наскільки молодше покоління буде мотивоване підтримувати польськомовну традицію.

Загалом проведене дослідження підтвердило, що мовлення польської інтелігенції Львова – це результат тривалого співіснування мов і культур, який виявляється у фонетичних, лексичних і фразеологічних рисах та водночас демонструє прагнення до збереження загальнопольської нормативності. Отже, польська мова львівської інтелігенції є важливим об'єктом для подальших соціолінгвістичних і діалектологічних досліджень, зокрема з ширшим залученням корпусного аналізу, архівних матеріалів та порівняльних досліджень між поколіннями.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Бевзенко С. Історія українського мовознавства. Київ, 1991, с. 70–150.
2. Гнатюк В. Мовна культура Галичини. Львів, 1998, с. 55–120.
3. Грінченко Б.Д. Словар української мови. Київ, 1907.
4. Грицак Я. Нариси історії Львова. Львів, 2007, с. 180–260.
5. Електронний архів Львівської політехніки. *Електронний ресурс*: <https://ena.lpnu.ua> (дата звернення: 2025).
6. Енциклопедія історії України. *Електронний ресурс*: <https://www.history.org.ua> (дата звернення: 2025).
7. Єрмоленко С. Мовна норма і практика. Київ, 2012, с. 40–100.
8. Жлуктенко Ю. О. Мовні контакти. Київ, 1966, с. 60–140.
9. Зілинський Ю. Взаємовідносини між українською і польською мовою. Львів, 1937.
10. Інститут української мови НАН України. *Електронний ресурс*: <https://iul-nasu.org.ua> (дата звернення: 2025).
11. Історія інтелігенції Галичини. Львів, 2009, с. 80–160.
12. Караванський С. Секрети української мови. Львів, 2009, с. 45–130.
13. Комунікативні практики Львова ХХ століття. Львів, 2018, с. 40–120.
14. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Київ, 2006, с. 150–220.
15. Культура мови у Львові ХХ ст., Львів, 2014, с. 35–120.
16. Львів як мовний простір. Львів, 2016, с. 45–110.
17. Львів: місто мов. Львів, 2020, с. 15–85.
18. Масенко Л. Т. Мова і політика. Київ, 1999, с. 25–90.
19. Масенко Л. Т. Суржик: між мовою і мовленням. Київ, 2011, с. 12–85.
20. Мова і суспільство у Галичині. Львів, 2011, с. 70–150.
21. Мовна ситуація у Львові. Львів. 2013, с. 50–140.
22. Мовна ідентичність львівської інтелігенції. Львів, 2020, с. 25–95.
23. Мовна політика в Західній Україні. Київ, 2015, с. 55–130.
24. Пономарів О. Культура слова. Київ, 2001, с. 30–95.

25. Русанівський В. М. Українська мова в міжмовних контактах. Київ, 2001, с. 30–110.
26. Селігей П. Мовна свідомість. Київ, 2017, с. 25–100.
27. Сучасні мовні процеси у Львові. Львів, 2022, с. 20–90.
28. Ткаченко О. Б. Контактологія. Київ, 2007, с. 45–120.
29. Українська мова: енциклопедія. Київ, 2007, с. 300–350.
30. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині ХХ століття. Харків, 2002, с. 90–170.
31. Bajerowa I. Zarys historii języka polskiego. Warszawa, 2003, s. 100–170.
32. Bartmiński J. Współczesny język polski. UMCS. Lublin, 2001, s. 15–48.
33. Bartmiński J. Styl potoczny. UMCS. Lublin, 2001, s. 9–72.
34. Cegiela A., Markowski A. Z polszczyzną za pan brat, Państwowe Wydawnictwo «Iskry». Warszawa, 1982.
35. Dejna K. W sprawie tak zwanych dialektów kresowych. *Język Polski LXIV*. 1985, s. 51–57.
36. Doroszewski W. (red.). Słownik języka polskiego. PAN. Warszawa, 1958–1969.
37. Dubisz S. Język – historia – kultura. PWN. Warszawa, 2002, s. 33–95.
38. Dunaj B. Dialekty i gwary polskie. Kraków, 1999, s. 60–130.
39. Encyklopedia PWN [online]. Dostępny w Internecie: <https://encyklopedia.pwn.pl> [data dostępu: 2025].
40. Gajda S. Styl naukowy. Opole, 1990, s. 40–89.
41. Grzegorzczkova R. Wprowadzenie do semantyki językoznawczej. Warszawa, 2001, s. 25–90.
42. Grzybowski S., Olechowicz M., Wawrzyńczak J. Fonetyka, Fonologia, Pismo, [w:] Gramatyka opisowa współczesnego języka rosyjskiego pod red. A. Bartoszewicza i J. Wawrzyńczaka. PWN. Warszawa, 1986.
43. Gwara lwowska. Opracowali uczniowie kl. IV Państwowego Gimnazjum XI we Lwowie pod kierunkiem dra Henryka Breita, *Przegląd Krajoznawczy*. 1938, nr 5, s. 85–87.

44. Górowski W. Słownik gwary lwowskiej. *Poradnik Językowy*. 1982, z. 2, s. 111–117.
45. Handke K. *Polszczyzna kresowa*. PWN. Warszawa, 1997, s. 23–97.
46. Hrabec S., Kresowość w języku poetów czerwonoruskich. *BPTJ VIII*. 1948, s. 127–129.
47. „Język Polski” – czasopismo naukowe [online]. Dostępny w Internecie: <https://jezyk-polski.pl> [data dostępu: 2025].
48. *Język inteligencji polskiej XIX–XX w.*. Warszawa, 2009, s. 60–140.
49. *Język miast Galicji*. Kraków, 2010, s. 35–95.
50. *Język elit społecznych*. Warszawa, 2005, s. 45–120.
51. *Język prasy galicyjskiej*. Kraków, 2003, s. 60–140.
52. Karaś H. *Polszczyzna kresowa*. UMCS. Lublin, 2001, s. 201–245.
53. Klemensiewicz Z. *Historia języka polskiego*. Warszawa, 1985, s. 120–200.
54. *Komunikacja językowa w miastach kresowych*. Kraków, 2014, s. 30–110.
55. Krzyżanowski J. Cz. Hernas (red.). *Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*. PWN. Warszawa, 1984.
56. *Kultura językowa Polaków*. Warszawa. 2008, s. 50–120.
57. Kuraszkiewicz W. *Z zagadnień języka polskiego na Kresach*. PWN. Warszawa, 1985, s. 9–58.
58. Kurzowa Z. *Polszczyzna Lwowa i kresów południowo-wschodnich do 1939 roku*. PWN. Warszawa–Kraków, 1983.
59. Kurzowa Z. *Gwara miejska przedwojennego Lwowa. Prace Filologiczne XXXII*. Warszawa, 1985a, s. 179–186.
60. Kurzowa Z. *O polskich dialektach kresowych. Język Polski LXV 1985b. Z. 2*, s. 99–108.
61. Kurzowa Z. *Język miejski przedwojennego Lwowa. Zeszyty Naukowe UJ, Prace Językoznawcze*. 1986. Z. 82, s. 201–231.
62. Lewicki A. M., Pajdzińska A. *Frazeologia*, [w:] *Encyklopedia Kultury XX wieku*, T. 2, *Współczesny język polski* pod red. J. Bartmińskiego. Warszawa, 1993, s. 307–325.

63. Łesiów M. Ukraina wczoraj i dziś. UMCS. Lublin, 1954.
64. Łesiów M. W sprawie słownictwa kresowego. *Język Polski XXXVII*. 1957a, s. 126–129.
65. Łesiów M. Polszczyzna w grupie gwar zachodnioukraińskich. *Język Polski XXX*. 1957b, s. 36–89.
66. Markowski A. Kultura języka polskiego. PWN. Warszawa, 2005, s. 10–80.
67. Miodek J. O normie językowej. PWN. Warszawa, 2003, s. 7–55.
68. Norma językowa w polszczyźnie. Warszawa, 2006, s. 15–85.
69. Ossolineum – biblioteka cyfrowa [online]. Dostępny w Internecie: <https://www.ossolineum.pl/> [data dostępu: 2025].
70. Pisarek W. Wstęp do nauki o komunikowaniu. PWN. Warszawa, 2008, s. 11–66.
71. Polona – Biblioteka Narodowa [online]. Dostępny w Internecie: <https://polona.pl> [data dostępu: 2025].
72. Polszczyzna kresowa: studia i materiały. Warszawa, 2011, s. 45–130.
73. Polska inteligencja a język. Warszawa, 2013, s. 25–100.
74. Polonistyka lwowska: studia i materiały. Warszawa–Lwów, 2017, s. 20–90.
75. Repozytorium Uniwersytetu Warszawskiego [online]. Dostępny w Internecie: <https://depotuw.ceon.pl> [data dostępu: 2025].
76. Rieger J., W. Werenicz. Studia nad polszczyzną kresową. T. 1–8. Wrocław, 1982–1985.
77. Rieger J. Język polski dawnych kresów wschodnich. Warszawa, 1996.
78. Seiffert I. Nauka, Słownictwo w dialogach Szczepka i Tońka. *Rozprawy Komisji Językowej we Wrocławiu XIII*. Wrocław, 1982, s. 243–277.
79. „Słownik języka polskiego PWN” [online]. Dostępny w Internecie: <https://sjp.pwn.pl> [data dostępu: 2025].
80. Socjolingwistyka polska. Warszawa, 2012, s. 40–100.
81. Studia Polonistyczne. Warszawa, 2015, s. 20–95.
82. Styl i komunikacja w języku polskim. Warszawa, 2011, s. 30–100.
83. Tazbir J. Kultura polska na Kresach. Warszawa, 1994, s. 55–140.

84. Urbańczyk S. Zarys dialektologii polskiej. Warszawa, 1972, s. 40–110.
85. Walczak B. Zarys dziejów języka polskiego. UAM. Poznań, 2005, s. 120–180.
86. Wyrozumski J. Lwów – dzieje miasta. Ossolineum. Wrocław, 1999, s. 200–260.
87. Zaleski J. Polszczyzna kresów południowo-wschodnich. *Studia nad polszczyzną kresową*. T. II. Wrocław, 1983, s. 9–11.

Додаток 1

Фонетично записаний фрагмент інтерв'ю

з Ришардом Сосульським одним з представників старшого покоління
львівської інтелігенції

Jestem Riřart Sosulski, mam 84 lata uródzoni w Lvówie w rodzinie polskiej, katolickiej. Ja jeřtę powiem o sobie jak bendónts dżetskím pamíentam ten ókres jak mnie mama zaprowadziwa do pşetşkola do eustr sakramentek ja tam xódziwem dwa lata xiba pamíentam jeřtę, bendónts maleńkím dżetskím, tróxëw pwakawem tam bo xteawem do domu to mnie eotra nawet pşiwóziwa tróxëw, eotra pşiwózona taka biwa jedna, ktorów ja bardzo je lubiawem. pamíentam ten ókres tşasuv jak na efięta, na mińkowaja prezenti rozdawali, ródzité f ten tşas kupowali jakie zabafki i dżeteóm to rozdawali.

Pót tşas wojni f tşidżestím dżewóntím roku pamíentam pierşe dni wojni jak nemsi bombardowali lvuf, f ten tşas zest·şelili samólot a mi mięskami f takim rejone z wiódkím na tşmentaz wişakófski i ten óbróntsuv lvówa i ten samólot biw zest·şeloni i on upadw na tşmentaz wişakófski. F ten tşas duzo ludzi zgínewo, zbombardowali dvożets gwuvni, mónopol spíritusóvi (spíritusóvi), na tím na podzamtşu, Pamíentam jak jeřtę zówneze polsi na furax s kópmi to fşistko utekawo f strone rumuniji.

O škole.

Do şkówi póşedwem pót tşas ókuatsji niemietckiej, do polskiej şkówi. za pierşix sóvietuf, jak veşli pierfei sóvietei straşne vrazęne to biwo, biwo takie wojsko ópşarpane, brudne, smrud za nimi şedw jak oni şli to puznej jeřtę tsawi tşas smrud biw i mieli takie maleńki kópi to xiba bili kóne pşevalskiego, dżikie kóne one tutaj latawi je ras to fşistko utekawo, xówawo eëw, dlatego, ze ten i do şkówi je póşedwem za pierşix sóvietuf, dlatego ze f ten tşas t·şeba biwo 8 lat mięte, a ja miawem fşistkiego şeete lat. Do pierşej klasi póşedwem w 41 roku jusz pót tşas

okupatsiji nemetskeje, to biwi spotřontku pierfše škowi. polskie škowi zamikalii i miemi ne raz utřiliiemi ee to f sklepie, to v jakime mieřkanu, ostatna škowa biwa tutaj ne daleko kowo mne, f takim to eeř nazivawa dżadovna i miemi tam xodźli, do tej škowi potem nas stamtond hitleroftsi vipepdzili i miemi xodźili to takdř škowěř zorganizovali v mieřkanu poprostu, ale v zviřku s tim ze biwo ograniřone miestse to miemi xodźili tso drugi dzeř, jeden dzeř dzeřřenta, drugi dzeř xwopatsi. Potem jak pšišli drugi ras sovietei to xodźiwem do takej pozdřwnej škowi nam dali takdř pozonnđř škowěř i miemi tam ten o. Ale to biw f ten řsas takii okres repatriatsiji i ludze vijezdźali i puznej teř škowěř zlikfidovali, nas pšeneeli asz pod visokii zamek i ja xodźiwem do tej škowi s polskim jěřzikem nauřana pšes řsawi miasto to ranutko prořěř sobie viobrazite, ze jeřře biwo to ze biw řsas miřoni 8 godzina na dvie godzini biwa ruzniřa miendzi polskim řsasem i ja v nořsi ředwem do tej škowi(i tak puznej řsistsi rozjexali a iemi zostali tso do dżicaj zawujěř). škowěř skontřiwem, maturěř i poředwem do institutu lesotexniřnego (laskovego) na vidzaw mexaniřni obrupki drevna, to na produktsjěř mebli. f ten řsas nas biwo ze škowi pořwo pierte xwopakuv do tego institutu, ale ne mogěř poviedzeře ze nas zle tam pšijeli , miemi tam utřěřřřali v ruznix sportovix imprezax, pravda nazivalii nas polskim sejmem bo miemi řsawi řsas tilku t.řimalii eeř kupi razem i rozmaviali po polsku ze sobdř, nigdi pravda nam niř ne poviedzeli tak naei řei ze miemi eeř utřili, ze ři tsoe poviedzeli, ze polak řři tso ne biwo takego. Po skontřeřnu institutu to f ten řsas biwo pšimusove odrobieře dva lata, pořexawem do baku do azejbardźanu i tam pratsovawem na meblovej fabriře. potem vruteiwem do lvova i pratsovawem v biuře konstrukturuf, a 30 lat potem pratsovawem na pšeteembiorstře elektron, to takii dořite znani pšeteembiorstřo televizoruv i stamtond jusz poředwem na rentěř. dostawem mižernđř rentěř, no i potem jeřře pratsovawem bendonts na rentee na pšeteembiorstře (pšeteembiorstře) produktsiji okien drevnanix novej kkonstruktsiji i stamtond jusz ee zvolniwem, teraz juř jestem jedenařtee lat po xorobie eedzěř v domu i ne ras tilko sobie řsistko spomjinam.

Traditsje.

Traditsje zafše biwi polskie, vixovali mje f polskim duxu. Bendonts jestse malenkim xodzivem z rodzitsami do kosteova pamientam zafše efentovaliemi fsistkie efenta, d.zefko zafše biwo. Na boze narodzeje opwatek, traditsijna kuxna polska, barstse z uskami i jestse taki biw jedna potrava tak zvana kut'a, je fsistsi viedzov f polstse tso to jest kut'a. Kut'a to jest psepitsa zgotovana, vimjesana s tartim makem, polevana miodem f polstse tego je ma to tilko fsxodpatsi tutaj. potem udzelaliami esv spovetsne z zovov f xuze „exo”, objezdziliami duzo mast polski i tutaj regjonu lvofskiego i na ukrajne, fsepdze nas psijmovali bardzo serdetsne. Miam epjevali pjeepi religijne, kolendi, patriotisne, lvofskie za kturimi tevskovov tei ze vijexali ze Lvova.